

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚELE EDUCAȚIEI
PROGRAMUL DE STUDII DOCTORALE ÎN PSIHOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

GAVRELIUC (n. POP) DANA-FELICIA

AXIOME SOCIALE ȘI AUTONOMIE PERSONALĂ ÎN MEDIUL EDUCAȚIONAL ROMÂNESC

(Rezumat)

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF.UNIV.DR. NICOLAE JURCĂU**

Cluj-Napoca
2011

Cuprins

Cuvînt înainte	
Cultură și personalitate în școala românească	6
PARTEA ÎNTÎI	
1. Axiomele sociale ca model de cercetare al dimensiunilor culturale	9
1.1. Definiere. Miza cercetării implicitului social	9
1.2. Studii asupra axiomelor sociale. Aspecte metodologice	10
1.3. Cazul axiomelor sociale: cercetări anterioare în relație cu valorile	11
1.4. Dimensiunile axiomelor sociale	12
1.5. Nivelul cultural al axiomelor sociale	14
1.6. Diferențe interpersonale și corelații cu alte dimensiuni	16
1.7. Relația dintre axiomele sociale și variabilele structurale și demografice. Particularizare pentru cazul românesc	19
1.8. Calificarea subiectivă a ”împlinirii” personale și axiomele sociale	26
1.9. Relația dintre axiome sociale și valori sociale/personale. Combinarea valorilor cu axiomele sociale în prezicerea comportamentului	37
1.10. Direcții pentru cercetări viitoare	45
2. Autonomia personală – repere teoretice și operaționalizarea conceptului	47
2.1. Autodeterminarea ca tipar relațional fundamental	47
2.1.1. Conceptul de motivație	47
2.1.2. Teoria autodeterminării și formele de motivație rezultate	49
2.1.3. Teoria autodeterminării și internalizarea	52
2.1.4. Conținuturile intrinseci vs. extrinseci ale scopului în teoria autodeterminării	53
2.1.5. Teoria autodeterminării – resurse operaționale	55
2.1.6. Teoria evaluării cognitive (CET)	57
2.2. Stima de sine	66
2.3. Tipare atribuționale – locul controlului	71
3. Dimensiuni culturale și articularea identității personale în context organizațional	72
3.1. Psihologia interculturală aplicată în mediul organizațional: cercetarea originară a lui G. Hofstede	72
3.2. Relația cultură – valori	74
3.3. Cercetări ulterioare care pornesc de la modelul lui G. Hofstede. Nuanțări și reformulări conceptuale	76
3.4. Relația între individualism-colectivism și independență-interdependență .	78
3.4.1. Planul psihologic - structuri independente-interdependente	78
3.4.2. Planul cultural-social: structuri individualiste-colectiviste	79
3.5. Implicații ale individualismului și colectivismului în mediul organizațional. Particularizări pe mediul educațional	83
3.6. Celelalte dimensiuni ale sistemului de valori culturale descris de Hofstede	86

3.6.1. Distanța față de putere (DFP)	86
3.6.2. Masculinitate–feminitate (M/F)	89
3.6.3. Evitarea incertitudinii (EI)	92
3.6.4. Perspectiva/orientarea pe termen lung / pe termen scurt (PTL/S).	94
3.7. Modelul valorilor sociale propus de S. Schwartz	94
3.7.1. Rafinarea modelului Hofstede prin intermediul grilei valorice Schwartz	94
3.7.2. Valorile culturale	99
3.7.3. Evoluția sistemelor de valori de-a lungul vieții	100
PARTEA A II-A	
4.1. Miza și specificul cercetării	102
4.2. Eșantion. Instrumente de cercetare	103
4.3. Analiza factorială a probei de măsurare a axiomelor sociale	110
4.4. Obiectivele și ipotezele cercetării	121
4.5. Analiza rezultatelor	122
4.5.1. Portrete identitare ale mediului educațional în registrul dimensiunilor culturale	122
4.5.2. Portrete identitare ale mediului educațional în registrul autonomiei personale	131
4.5.3. Ipoteze comparative asupra mediului educațional investigat (în funcție de gen, nivel de învățământ, strat generațional)	133
4.5.4. Ipoteze relaționale în cadrul mediului educațional	152
4.5.5. Modele predictive în explicarea simptomatologiei identitare a mediului educațional	158
Concluzii	167
Bibliografie	172
Anexe	194
Anexa 1 – Scorurile axiomelor sociale / corelații ale modelului cu alte variabile personale, organizaționale, structurale și culturale	194
Anexa 2 - Chestionarul aplicat în cadrul proiectului	203
Anexa 3 – Analiza corelațională	215

Cultură și personalitate în școala românească

Principala miză a cercetării a constituit-o realizarea unui diagnostic autohton pe baza modelului axiomei sociale. Stratul social specific supus atenției noastre a fost constituit din mediul educațional, iar analiza viza identificarea rolului factorilor culturali, în asociere cu factorii de personalitate, în producerea unei simptomatologii cu numeroase accente patologice comunitar. De altfel, examinarea mediului educațional românesc a evidențiat ca “surse cauzale” pentru nereușitele sale (deopotrivă sistemice, cât și personale) registrul “inerțiilor mentale”, regăsite în formule retorice dezangajante de tipul “mentalităților învechite”, “reziduurilor comuniste”, “conservatorismului funciar”, a “rutinelor” care populează ”școala” și actorii ei. De exemplu, raportul *Comisiei prezidențiale pentru educație* descrie natura reziduală proprie multor tipare comportamentale și valorice conservatoare din lumea școlii, care sunt responsabile de caracterul “ineficient, nerelevant, inechitabil și de slabă calitate” al învățământului românesc (Miclea *et al.*, 2007, p. 7). Evaluarea noastră pledează pentru sublinierea ideii conform căreia principala piedică în calea unei reforme autentice a mediului educațional românesc *nu* o reprezintă deficitul de resurse materiale sau informative de care dispune “școala” autohtonă, oportunitățile precare de realizare a unor “biografii împlinite” sau ineficacitatea sa “birocratică”, ci, în primul rând, povara unor “inerții mentale” înrădăcinate istoric, care țin de un anumit set de atitudini sociale fundamentale asumate implicit și de un anume ansamblu valoric asistențial.

Atunci când, însă, se studiază “patologiile” sistemului, se realizează precumpănitor o analiză (inter)individuală (strict psihologică) sau una structurală (strict sociologică). De aceea, o abordare care să aducă laolaltă registrele individual (personal); structural (societal), organizațional, dar și, mai ales, cultural apare a fi ca necesară și urgentă. Asamblînd, așadar, aceste poziții teoretice și metodologice distincte, prin semnalarea tendințelor observate și analiza critică din punct de vedere metodologic pe care o propune, studiul de față se focalizează asupra *relației* dintre o serie de *variabilele de personalitate* (asociate *autonomiei personale*: autodeterminarea, stima de sine, locul controlului) și un *set de dimensiuni culturale* (axiomele sociale, factorii modelului Hofstede).

Un asemenea demers de cunoaștere analizează critic și relevanța premisei care alimentează o întreagă retorică a lamentației în mediul public românesc privitoare la performanța profesională scăzută din mediul educațional, pusă pe seama resurselor modeste, climatului de muncă nefacilitant și ”moștenirilor” grele ale trecutului mai mult sau mai puțin recent.

Această abordare constituie o provocare metodologică. Dacă probele de personalitate asociate unor tipare relaționale sunt relativ bine cunoscute și consolidate, probele care măsoară dimensiunile culturale continuă să rămână un teren mai degrabă insuficient explorat.

Prin urmare, aria tematică cercetată prin intermediul proiectului de față angajează precumpănitor două registre teoretice majore. În primul rând, avem în vedere “*inerțiile mentale*” din mediul educațional, care ar putea fi adecvat investigate prin intermediul unui corp teoretic tot mai influent în studiile de factură interculturală din ultimii ani, reprezentat de *axiomele sociale* propuse de către Michael Harris Bond, Kwok Leung și echipele pe care le-au coordonat între 2002 și 2011 (Bond, Leung *et al.*, 2004a, 2004b; Bond, 2005; Chen *et*

al., 2006a, 2006b; Leung, Bond, 2004; Singelis *et al*, 2003; Bond, Leung, 2010). Apoi, ne vom preocupa de valorificarea conceptului de dimensiuni culturale organizaționale, pornind de la tradiția de cunoaștere inaugurată de Geert Hofstede și discipolii săi (Hofstede, 1980/2001, 1986, 2002; Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010; Smith, Dugan, Trompenaars, 1996; Schwartz, 1992, 1994a, 1999; Schwartz, Bardi, 2001; Schwartz, Bardi, Bianchi, 2000; Schwartz, 2006).

Amplerea și noutatea demersului este atestată de impactul topicii “axiomelor sociale” în cercetările din științele sociale, această resursă teoretică constituind una din zonele de cunoaștere psiho-socială cele mai frecventate în ultimii ani, cu o ascensiune remarcabilă (fapt evidențiat, bunăoară, de prezența a 50 studii indexate EBSCO (ianuarie 2011) sau a 24 studii indexate PsycInfo (ianuarie 2011)). Nu în ultimul rând, nevoia de a clarifica și lămurii la noi resursele de cunoaștere pe care le poate aduce această arie teoretică este subliniată și de caracterul de subiect cvasi-necunoscut în cercetarea de profil românească al axiomei sociale.

Studiul “dimensiunilor culturale” în mediul organizațional românesc pe baza modelului elaborat de Geert Hofstede nu reprezintă o premieră (a se vedea cercetările prealabile realizate de Spector *et al.*, 2001a; Luca, 2005; Gavreliuc, 2009, 2011), dar investigațiile anterioare aveau precumpănitor un rol de diagnoză organizațională, și nu se revendicau ca *factori explicativi* ai unui model predictiv pentru o serie simptome disfuncționale din mediul educațional.

Încercarea noastră va aduce împreună toate aceste arii conceptuale și va furniza, în cele din urmă, și o serie de repere care ar putea sta la baza politicilor publice din sistem, individualizând ponderea factorilor culturali în generarea ”stării de fapt”.

PARTEA ÎNȚĂ

1. Axiomele sociale ca model de cercetare al dimensiunilor culturale

O definiție operațională a *axiomei sociale* le descrie ca și *credițe generale, independente de un context și pe care oamenii le dobândesc ca rezultat al experienței lor de socializare*. Aceste credințe sunt centrale în cadrul funcționării cognitive a indivizilor (Bond, Leung, 2008). Axiomele sociale sunt legate de instinctul de supraviețuire, asigurând caracterul funcțional al conduitei subiectului uman. Ca atitudini fundamentale, axiomele sociale îndeplinesc patru funcții distincte: *instrumentală* – facilitând atingerea unor țeluri importante, *de apărare a eului* – ajutându-i pe indivizi să-și protejeze stima de sine, *de expresie a valorilor* – servind la manifestarea valorilor personale ale individului, și *de cunoaștere* – ajutând oamenii să înțeleagă lumea. Axiomele sociale sunt considerate a fi transculturale, datorită funcționalității lor și universalității problemelor cu care oamenii se confruntă (Bond, Leung, 2008). Ansamblul studiilor evocate eu semnalat prezența în interiorul modelului axiomei sociale a cinci dimensiuni specifice: cinismul social, complexitatea socială, răsplata pentru efort, spiritualitatea (denumită ulterior religiozitate) și controlul destinului (Neto, 2006, Bond *et al.*, 2004, Safdar, Lewis, Daneshpour, 2006, Leung *et al.*, 2007, Bond, Leung, 2010).

Cinismul social exprimă o viziune negativă asupra naturii umane, în mod special ca fiind ușor de corupt de putere, o viziune încărcată de erori și prejudecăți cu privire la anumite grupuri sociale, de neîncredere în instituțiile sociale, de desconsiderare a mijloacelor etice prin care se realizează un scop și de evaluare a evenimentelor sociale ca fiind precumpănitor cu implicații negative. Persoanele care prezintă un nivel înalt al cinismului social se așteaptă la rezultate descurajatoare a angajamentelor lor în viață, în special în interacțiunea cu persoane ce dețin mai multă putere decât ei. Un exemplu de astfel de axiomă este: „De multe ori, oamenii buni la suflet suferă pierderi.”

Complexitatea socială sugerează că nu există reguli rigide, ci mai degrabă variante multiple care pot duce la realizarea unui anumit scop, indicând faptul că pentru rezolvarea unei probleme există mai multe soluții, iar rezultatul evenimentelor ce au loc este incert. Pe această cale, complexitatea socială susține că apariția inconstanței în comportamentul uman este ceva obișnuit. La nivel individual, complexitatea socială indică gradul de acord al unui individ privitor la variabilitatea comportamentelor umane și la numărul de influențe implicate în determinarea unor rezultate în plan social. Un exemplu de astfel de axiomă este: „Oamenii pot avea comportamente opuse în diferite circumstanțe.”

A treia dimensiune, *răsplata pentru angajare (efort)*, reprezintă credința generală că efortul, cunoștințele, planificarea meticuloasă și investirea resurselor personale și sociale va conduce la rezultate pozitive și va ajuta la evitarea celor negative. La nivel individual, răsplata pentru efort semnalează cât de puternică este credința unui individ că provocările și dificultățile vor ceda sub presiunea persistenței în a aduce cât mai mulți factori relevanți în ecuația jocului social, cum ar fi cunoștințe, expertiză, exercitarea unui efort suplimentar, planificare etc. Un exemplu în acest sens este: „Oamenii care muncesc din greu vor realiza mai multe în final.”

A patra dimensiune, denumită inițial spiritualitate - termen la care Leung și colegii săi au renunțat mai târziu în favoarea celei de *religiozitate* - face referire la existența unor forțe supranaturale, spirituale care influențează și controlează lumea și la faptul că instituțiile religioase exercită niște funcții facilitante, cu efecte pozitive asupra funcționării societăților. În contextul dimensiunilor axiomei sociale, religiozitatea nu are sensul de valoare personală a individului, termenul fiind definit prin suma credințelor generale despre religie. Pe plan individual, religiozitatea corespunde unei evaluări pozitive, atât pe plan personal, cât și social, a efectelor practicii religioase, alături de credința în existența unei ființe supreme. Un exemplu de axiomă pentru această dimensiune este: „Există o ființă superioară care controlează universul”.

Ultima dimensiune, *controlul destinului*, se referă la credința că evenimentele sociale sunt influențate de forțe externe, impersonale și că ceea ce se întâmplă în viață este predeterminat, existând anumite metode prin care oamenii pot influența rezultatele predeterminării. Subiecții care înregistrează scoruri ridicate la această dimensiune acceptă contradicția logică dintre predeterminare și abilitatea lor de a modifica evenimentele predeterminate. În fapt, practicile utilizate pentru evitarea ghinionului sunt firești în multe culturi, iar contradicția inclusă în credința simultană în predeterminare și posibilitatea de a schimba soarta cuiva sunt larg răspândite în viața de zi cu zi. Pe plan individual, controlul destinului indică gradul în care un individ consideră că evenimentele importante din viața sa sunt trasate ”o dată pentru totdeauna”, așezându-se sub controlul unor forțe impersonale, sau, dimpotrivă, sunt predictibile și modificabile. O astfel de axiomă este: „Succesele și eșecurile unei persoane sunt determinate de soarta sa.”

2. Autonomia personală – repere teoretice și operaționalizarea conceptului

Prima parte a secțiunii teoretice viza lămurirea semantică și operațională a conceptului titular de axiome sociale. După demersul analitic care grupa lecturile științifice proprii calificărilor implicite ale lumii sociale, adăugăm acum o serie de alte abordări teoretice, ce vor întregi aria conceptuală a anchetei psiho-sociologice din cadrul proiectului doctoral în care ne-am angajat. Vom selecta, astfel, plinu-ne pe obiectivele asumate inițial, acele arii tematice care ar putea contribui la examinarea mediului educațional românesc prin intermediul unor *tipare relaționale* articulate în școală care pot evalua starea autonomiei personale. De altfel, conceptul-sinteză de *autonomie personală* va fi operaționalizat prin intermediul *auto-determinării, stimei de sine și locului controlului*.

Teoria autodeterminării este o teorie a dezvoltării personalității și a schimbării comportamentale automotivate. Principiul de bază al acestei teorii susține că oamenii au o tendință înnăscută spre creștere, integrarea sinelui și rezolvarea inconsistențelor psihologice. Teoria a fost dezvoltată inițial pe baza experimentelor și a investigațiilor de teren asupra efectelor unor situații sociale stimulative, cum ar fi cele de laudă, recompensă, sau instrucțiuni directive asupra motivației intrinseci (Deci, Ryan, 2000). Interesul pentru factorii care întăresc sau diminuează motivația intrinsecă au condus ulterior spre cercetări teoretice și empirice asupra comportamentului voluntar în general. Cercetătorii au fost interesați în mod particular de maniera în care indivizii integrează și internalizează motivația extrinsecă și ajung să își regleze comportamentul, pentru a se angaja autonom în activitățile zilnice.

Teoria autodeterminării afirmă că toate comportamentele pot fi așezate pe un continuum care evoluează de la control extern la autonomie deplină. Designurile metodologice care au testat teoria au propus o varietate de consecințe asociate comportamentului controlat extern, respectiv autonom, printre care: efortul, persistența, calitatea performanței și calitatea experienței subiective. Comportamentul reglat autonom este mai stabil și are mai multe efecte pozitive asupra bunăstării individului. În cadrul teoriei autodeterminării sunt specificați și un număr de factori care slăbesc capacitatea de reglare autonomă a comportamentului, cum ar fi modul în care se comportă părinții, profesorii, managerii sau clinicienii, care pot astfel să oprească automotivarea pentru achiziționarea de noi comportamente (Markland, 2005).

O altă resursă conceptuală pe care o vom valorifica pentru a operaționaliza *autonomia personală* este *stima de sine*. Chiar și în limbajul comun, stima de sine este calificată drept o resursă esențială a unei personalități echilibrate. Este dificil, dacă nu chiar imposibil, pentru oameni să rămână indiferenți în fața informațiilor care le afectează autoevaluarea gratifiantă, precum momentele în care li se transmite că sunt incompetenți, non-atractivi, de neîncredere sau respingători. Creșterile și descreșterile stimei de sine aduc de obicei reacții emoționale puternice. Mai mult, fluctuațiile coincid cu diferite succese sau eșecuri din viață. Experiența subiectivă ne creează impresia că stima de sine sporește atunci când câștigăm un concurs, primim un premiu, rezolvăm o problemă sau suntem acceptați de un grup social, și scade când experimentăm eșecuri în sarcini angajante. Această corelație generalizată poate întări impresia că nivelul stimei de sine nu reprezintă „câștigul”, ci cauza succeselor și eșecurilor majore din viață (Baumeister *et al.*, 2006). Stima de sine reprezintă deopotrivă componenta afectivă și cea evaluativă a sinelui, mobilizând atât un set de trăiri afective care se referă la propria persoană, dar și un set de cogniții auto-referențiale (Gailliot, Baumeister, 2007).

Teoria identității sociale susține ideea conform căreia conceptul de sine conține atât attribute personale, cât și sociale. Stima de sine se centreează de obicei pe attribute personale, însă apartenența la un grup este de asemenea importantă. O persoană va avea o stimă de sine mai înaltă când grupul său social este valorizat și comparat într-un mod favorabil cu alte grupuri. Mai multe cercetări empirice au confirmat acest lucru: stima de sine colectivă (sentimentul că grupul din care facem parte este favorizat) este corelată cu stima de sine globală (Twenge *et al.*, 2007). Această teorie este valabilă în special pentru membrii grupurilor etnice minoritare. Membrii grupurilor minoritare se identifică într-o măsură mai mare cu grupul de apartenență, iar aceste grupuri sunt mai evidente și sunt saliente față de alte grupuri. Deci se poate afirma că îmbunătățirea statusului grupului conduce la îmbunătățirea stimei de sine personale. De exemplu, favorizarea în-grupului față de out-grup în alocarea de resurse sau recompense poate crește stima de sine, chiar dacă *self*-ul nu beneficiază în mod special de aceste câștiguri (Baumeister, Twenge, 2003). Astfel, stima de sine nu este doar personală; ea include și o evaluare globală a grupului de apartenență.

În privința ultimei dimensiuni asociate autodeterminării merită subliniat că perspectiva teoretică cea mai influentă a tiparelor atribuționale a fost realizată de către Julian Rotter, cu largi resurse aplicative, configurând așa numita teorie a *locului controlului* (*locus of control*) Rotter, 1966, 1993), care ne prezintă modul în care subiectul stabilește cauzele evenimentelor. S-a elaborat un instrument specific (scala intern-extern), care împarte oamenii în două categorii polare, ce pot fi evaluate cu ajutorul instrumentului evocat. Astfel,

externaliștii sunt motivați extrinsec, nu au control asupra contextului, sunt însoțiți de o responsabilitate diminuată, se supun natural „celuilalt”, cedează presiunilor externe, dețin o școlarizare mai modestă, atribuie eșecul „destinului nedrept”, „norocului” (cauza externă, incontrollabilă) și nu-și schimbă nivelul aspirațiilor după o înfrângere. În schimb, internaliștii sunt auto-motivați, controlează contextul, manifestă responsabilitate, nu se conformează fără discernământ, rezistă la presiunile externe, au o școlarizare superioară, atribuie eșecul, spre exemplu, „muncii insuficiente” (cauză internă, controlabilă), se auto-motivează după o înfrângere (Gavreliuc, 2006, p. 63). Cel mai important de semnalat pentru interesul nostru de cercetare în cadrul acestui proiect este faptul că dimensiunea externalism-internalism *se învață social* și ține de capacitatea subiectului de a controla datele situației. Astfel, subiecții care nu au control asupra contextului tind, în timp, să devină neajutorați, dezangajați și inerti (printr-un fel de mecanism de *neajutorare învățată*), eșuează constant într-o sarcină care solicită efort, atenție și energie cognitivă (precum examenele) și invocă frecvent lipsa „șansei”, a „condițiilor nedrepte” de competiție (Jurcău, 2001/2007). Subiecții deprimați, lipsiți de motivație intrinsecă de auto-realizare, sunt însoțiți de așteptări negative, anticipează eșecul și își subvaluează dramatic eficiența și abilitățile proprii (Langan-Fox, Sankey, Canty, 2009). În partea aplicativă a cercetării în care ne-am angajat vom studia alături de factorii autodeterminării conjugați cu stima de sine și aceste tipare atribuționale, încercând să examinăm modul în care structurarea sinelui se articulează în relație cu o serie de dimensiuni culturale din modelul lui Hofstede și din cel al axiomei sociale.

3. Dimensiuni culturale și articularea identității personale în context organizațional

În cercetarea asupra culturii, folosirea valorilor pentru a descrie și interpreta cultura a asumat o tradiție de lungă durată. Cercetările hofstediene au dus la identificarea unor *tipare atitudinale fundamentale cu semnificații transculturale*, corespunzând celor patru dimensiuni culturale, universal valabile, sunt bazate pe valori instrumentale. Descriind *patternul relațiilor dintre subordonat și supraordonat în ierarhiile organizaționale, cel al strategiei realizării de sine, al centrării pe sarcină în dauna centrării pe relație, al atitudinii față de schimbare, precum și al favorizării clipei în dauna dezvoltării organice*, aceste dimensiuni au fost denumite de G. Hofstede, cum s-a menționat deja: distanța față de putere, individualism-colectivism, masculinitate-feminitate, evitarea incertitudinii, la care s-a adăugat o a cincea dimensiune, orientarea pe termen lung vs scurt, în urma analizei valorilor din lumea orientului extrem chinez.

Rezumând, distanța față de putere indică măsura în care membrii cu mai puțină putere într-o organizație sau instituție acceptă și se așteaptă ca puterea să fie distribuită inegal. Aceasta reprezintă inegalitatea definită de cei în subordine, nu de superiori, ceea ce sugerează că nivelul inegalității într-o societate este susținut atât de subordonați, cât și de lideri. Puterea și inegalitatea sunt, bineînțeles, stări de fapt fundamentale pentru orice societate și orice persoană cu un minim de experiență în tiparele de relaționare interpersonală poate proba faptul că toate societățile sunt inegale, însă unele societăți promovează inegalitatea mai mult decât altele.

Individualismul, pe de-o parte, și colectivismul, pe de altă parte, se referă la măsura în care indivizii sunt integrați în grupuri. Opțiunea individualistă caracterizează societățile în care legăturile dintre indivizi sunt mai slabe: se așteaptă de la fiecare persoană să aibă grijă de ea însăși și de rudele imediate. În versiunea identitară colectivistă găsim societățile în care, încă de la naștere, oamenii sunt integrați în grupuri puternic coezive, configurate adesea în rețelele familiilor extinse (cu unchi, mătuși și bunici) care continuă să-i protejeze în schimbul unei loialități indiscutabile. Trebuie menționat că în acest context, cuvântul „colectivism” nu are un sens politic, el referindu-se la un grup, nu la un stat. De asemenea, trebuie adăugat faptul că tiparul atitudinal la care se referă această dimensiune este vital în metabolismul identitar, caracterizând toate societățile.

Masculinitatea și opusul său, feminitatea, are în vedere distribuția rolurilor între sexe, un alt aspect fundamental pentru orice societate, pentru care au fost activate o varietate de soluții comportamentale. Studiile au relevat faptul că valorile femeilor variază mai puțin de la o societate la alta comparativ cu cele ale bărbaților, precum și că de la o țară la alta, între valorile bărbaților se integrează o dimensiune de la foarte asertivă, competitivă și foarte diferită față de valorile femeilor, la una foarte modestă, preocupantă și asemănătoare cu valorile femeilor. Polul asertiv a fost denumit „masculinitate”, iar cel „sensibil”, „grijuliu” a fost calificat convențional drept „feminitate”. Femeile din țările feminine au aceleași valori ale modestiei, grijii, ca și bărbații; în țările masculine, ele sunt mai asertive și competitive, dar nu în aceeași măsură ca și bărbații, astfel că în aceste țări se formează un decalaj între valorile femeilor și cele ale bărbaților.

Evitarea incertitudinii tratează problema toleranței unei societăți față de incertitudine și ambiguitate, pentru ca în final să vizeze căutarea adevărului social funcțional. Dimensiunea indică aria evaluativă în care o cultură programează membrii săi să se simtă fie inconfortabil, fie confortabil în situații nestructurate. Situațiile nestructurate sunt situații noi, neobișnuite, necunoscute, surprinzătoare, diferite față de ceea ce e uzual. Culturile care evită incertitudinea încearcă să minimalizeze posibilitatea de apariție a acestor situații prin legi și reguli stricte, prin măsuri de siguranță și securitate, iar la nivel filosofic și religios prin credința în adevărul absolut: „poate exista un singur adevăr și noi îl deținem”. Oamenii din aceste culturi sunt de asemenea mai emoționali și motivați de o energie interioară. Tipul opus, al culturilor care acceptă incertitudinea, se caracterizează printr-o toleranță mai mare a opiniilor diferite față de propria opinie, de poziția personală stereotipă cu care sunt obișnuiți. Astfel, membrii acestor culturi încearcă să aibă cât mai puține reguli, iar la nivel filosofico-religios sunt relativști și permit conviețuirea mai multor curente în același spațiu al dezbaterii sociale. Indivizii aparținând acestor culturi sunt mai flegmatici, contemplativi și se arată a fi mai reținuți din punctul de vedere al expresivității emoționale.

Orientarea pe termen lung și opusul său, orientarea pe termen scurt, reprezintă a cincea dimensiune studiată de Hofstede, ea fiind adăugată în urma modelului de chestionar alcătuit de echipa lui M. H. Bond din *Chinese Culture Connection*. Valorile asociate cu perspectiva/orientarea pe termen lung sunt cumpătarea și perseverența. Cele asociate cu orientarea pe termen scurt sunt respectul pentru tradiție, îndeplinirea obligațiilor sociale și protejarea aparențelor. Atât valorile evaluate pozitiv, cât și cele evaluate negativ ale acestei dimensiuni se găsesc în învățăturile confucianiste, curentul filosofic cel mai influent din China; totuși această dimensiune se aplică și țărilor fără o moștenire confucianistă.

PARTEA A II-A

4.1. Miza și specificul cercetării

În cadrul proiectului de cunoaștere în care ne-am angajat vom acoperi tematic aria conceptuală analizată în secțiunea teoretică, examinând două registre majore care pot lămuri simptomatologia identitară a mediului educațional autohton: dimensiunile culturale și autonomia personală¹. Fiecare registru va fi la rîndul său studiat prin intermediul unor resurse conceptuale descrise în partea teoretică a lucrării. Astfel, în primă instanță vom analiza setul de ”dimensiuni culturale” *specific organizaționale, de prim-plan*, operaționalizate în cadrul modelului propus de Geert Hofstede și echipa sa, alături de grupul de dimensiuni culturale *general societale, de plan secund*, din modelul axiomelor sociale, elaborat de către Michael Harris Bond și Kwok Leung. Apoi, în a doua instanță, vom explora registrul ”autonomiei personale” prin intermediul a trei concepte operaționalizate în cercetarea de față: în primul rînd, autodeterminarea, cu fațetele cognitive și afective care o însoțesc, precum și locul controlului și stima de sine.

Designul metodologic pe care l-am construit a articulat toate cele trei tipuri de ipoteze care se pot îngemăna într-un demers de cunoaștere psiho-socială: comparative, relaționale și explicative. Astfel, am fost preocupați să furnizăm o *diagnoză* asupra mediului educațional dintr-o unitate teritorială relevantă a României de astăzi (municipiul Timișoara), evaluare care e centrată precumpănitor pe dezvăluirea subiectivității sociale care caracterizează acest mediu. Analiza s-a efectuat în raport cu o serie de criterii de structurare proprii: nivelul învățămîntului (pre-universitar, universitar), apartenența la un strat generațional (de la cel foarte tînr, la cel aflat în pragul pensionării) și a realizat o serie de portrete organizaționale specifice.

Totodată, lucrarea de față vizează și oferirea unui *suport informațional pentru intervenția în sistem*, subliniind ponderea și dozajul factorilor subiectivi care contribuie la simptomatologia cu conotații patologice pe care ”starea de fapt” o semnalează, reunind trăsături precum dezangajarea, fatalismul și asistențialismul. Pe această cale, politici publice din mediul educațional ar putea valorifica diagnoza noastră, operînd nu numai cu resursele materiale și birocratice ce îi sunt familiare, ci și cu resursele subiective care, cunoscute și modelate adecvat, ar putea spori eficacitatea intervenției sistemice.

---

¹ Gîndit inițial ca un proiect ce viza un studiu sistematic la nivel național, în cele patru centre universitare din consorțiu (Timișoara, București, Cluj-Napoca și Iași), și care ținea o finanțare CNCSIS în cadrul unui proiect IDEI, odată cu absența *call*-ului din 2008 pînă în prezent pentru o nouă competiție, s-a impus reconfigurarea sa în cadrul unui proiect derulat exclusiv în Timișoara. Astfel, deși vom conserva convențional sintagma ”mediul educațional românesc”, proiectul doctoral de față se concentrează, de fapt, pe ”mediul educațional timișorean”, iar în cadrul acestuia, urmărește dinamica identitare specifice pentru cadrele didactice pre-universitare și universitare din domeniul fundamental al științelor umaniste, precum și al științelor sociale și politice.

4.2. Eșantion. Instrumente de cercetare

Studiul s-a derulat pe un eșantion alcătuit din 522 de subiecți: 253 cadre didactice din învățământul preuniversitar și din 269 cadre didactice din învățământul universitar. Pentru a omogeniza loturile de subiecți în vederea realizării unor eventuale comparații legitime pe diverse paliere în funcție de anumiți factori, care să nu producă diferențe datorate altor variabile decât cele supuse analizei, am selectat doar profesorii care predau discipline care se situează în aria domeniilor fundamentale ”științe umaniste” (limba și literatura română, limbi moderne, filosofie, istorie, geografie, religie, la nivelul învățământului pre-universitar și limba și literatura română, limbi moderne aplicate, filosofie, istorie, geografie, teologie, la nivelul învățământului universitar) și ”științe sociale și politice” (psihologie, sociologie, pedagogie, cultură civică în învățământul pre-universitar, și sociologie, asistență socială, științe politice, relații internaționale și studii europene, științe administrative, științe ale comunicării, științe ale educației, psihologie, în învățământul universitar). Unitățile de învățământ din Timișoara de la care au fost selectați profesorii care îndeplineau aceste condiții de afiliere profesională prin specializarea lor au fost, pentru mediul pre-universitar următoarele: Școala cu clasele I-VIII nr. 16 ”Take Ionescu”, Școala cu clasele I-VIII nr. 22, Școala cu clasele I-VIII nr. 30, Școala cu clasele I-VIII nr. 13, Școala cu clasele I-VIII nr. 19 ”Avram Iancu”, Școala cu clasele I-VIII nr. 24, Școala cu clasele I-VIII nr. 26, Grupul Școlar Industrial ”Emanuil Ungureanu”, Grupul Școlar Industrial ”Henri Coandă”, Grupul Școlar Industrial ”Electrotimiș”, Colegiul Național ”C. D. Loga”, Colegiul Național ”Ana Aslan”, Liceul Teoretic Bela Bartok, Colegiul Național Bănățean. Pentru mediul universitar, cadrele didactice au fost selectate de la catedrele/departamentele/facultățile care aveau specializările evocate mai sus din cadrul Universității de Vest, Universității ”Politehnica” și Universității de Medicină și Farmacie ”Victor Babeș”. Prin volumul eșantionului (aproximativ 1/3 din numărul total al cadrelor didactice care predau discipline umaniste și socio-umane din Timișoara, la ambele nivele: pre-universitar/universitar), și prin selecția aleatoare realizată, se poate aprecia că evaluările pe care le vom efectua pe eșantion reflectă într-un mod adecvat tendințele din populația globală specifică (profesorii din aria domeniilor de cunoaștere vizate). Datele factuale ale eșantionului sunt rezumate în cele ce urmează. Astfel, pe ansamblul eșantionului, vârsta subiecților se distribuie ca în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1 Distribuția în funcție de vârstă a cadrelor didactice din eșantion

Vârsta (ani)	Frecvența (n)	%
18-29	91	17.4
30-39	147	28.2
40-49	186	35.6
49-59	74	14.2
60+	24	4.6
Total	522	100.0

Repartizarea în funcție de gen a subiecților indică aceeași dominanță demografică a femeilor din sistemul de învățământ românesc, cu următoarele ponderi corespondente: 230 de bărbați, 292 de femei, în cifre absolute.

Probele aplicate în cadrul unui chestionarului unitar, reprodus în Anexa nr. 2, sunt:

- pentru *dimensiuni culturale*:
  - o Social Axioms Survey (SAS) – care aparține lui Michael Harris Bond și Kwok Leung.
  - o Values Survey Module 94 (VSM94) – realizată de către Geert Hofstede;
- Pentru *autonomie personală*:
  - o Self-determination scale (SDS) – a lui K. M. Sheldon, R. M. Ryan și H. Rice
  - o Locus of control scale (LCS) – realizată de către J. Rotter
  - o Self-esteem (RSE) – a lui Morris Rosenberg.

Chestionarul administrat celor 522 de subiecți a fost aplicat prin intermediul unor operatori de teren, studenți în anul II la specializarea Psihologie, în cadrul unei sarcini de cercetare creditată specific la disciplina de Psihologie socială, sub coordonare proprie.

4.3. Analiza factorială a probei de măsurare a axiomei sociale

Am ales ca metodă de rotație a factorilor varianta *Varimax* (rotația ortogonală), considerînd că factorii sunt necorelați și am solicitat programului de operare a datelor să realizeze o reprezentare grafică specifică (*Loading plots*). Rezultatele indică un scor între bun și foarte bun în evaluarea testului Barlett și KMO, așa cum reiese din tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2. Testul Barlett și KMO

Testul KMO de măsurare a adecvării eșantionului de itemi pentru modelul factorial		.768
Testul Bartlett de sfericitate	Chi-pătrat	5980.645
	df	1485
	Sig.	.000

Astfel, întrucît χ^2 (1485)=5980.645, $p < 0.001$ putem aprecia că matricea de corelații diferă semnificativ de matricea-identitate în care variabilele nu ar corela între ele, variabilele fiind adecvate pentru factorizare. Indexul KMO= 0.768 se situează între pragurile acceptate (Labăr, 2008, p. 309), caracterizînd setul de variabile ca fiind foarte bun pentru analiza factorială.

Comunalitățile corespunzătoare fiecărei variabile, după extragerea celor cinci factori se situează între limite rezonabile, cele mai numeroase fiind în jurul valorilor de 0.40-0.50, cu cîteva variabile care au comunalitățile peste 0.50 (C1, C46, C52).

În privința consistenței interne, după operații specifice prin eliminarea în etapele de corecție a cinci itemi (C.49.I, C. 13.II, C.21.II, C.29.IV, C.5.V) și prin inversarea a patru itemi (C.38.II, C.11.III, C.25.III, C.10.V), toți factorii modelului axiomei sociale probează o consistență internă acceptabilă (valori alpha între 0.557-0.731), iar această variantă refăcută a probei SAS60 este cea care am utilizat-o în analiza din cadrul lucrării.

4.4. Obiectivele și ipotezele cercetării

Obiectivul general al demersului de cunoaștere în care ne-am angajat este reprezentat de evidențierea rolului jucat de factorii culturali în dinamica identitară a mediului educațional românesc.

Obiectivele specifice vizează:

O1: examinarea registrului dimensiunilor culturale în relație cu o serie de variabile care exprimă autonomia personală (autodeterminarea, stima de sine, locul controlului) a celor care compun mediul educațional românesc.

O2: studierea structurării particulare ale profilului identitar din mediile pre-universitar și universitar în registrul dimensiunilor culturale și al autonomiei personale.

O3: explorarea dispunerii inter-generaționale a dimensiunilor culturale și a autonomiei personale în mediul educațional.

O4: elaborarea unor modele explicative capabile să sporească puterea de predicție asupra unor simptomatologii identitare din școala românească prin includerea factorilor culturali.

Ipotezele cercetării:

I1: Portretele identitare ale mediului educațional românesc se articulează în registrul dimensiunilor culturale din modelul Hofstede într-o configurație similară cu cercetări derulate pe eșantioane românești în alte medii organizaționale.

I2: Modelul axiomelor sociale aplicat în mediul educațional autohton înfățișează un portret identitar caracterizat de scoruri preponderent ridicate la factorii modelului axiomelor sociale.

I3: Autonomia personală operaționalizată prin intermediul conceptelor de autodeterminare, loc al controlului și stimă de sine, se prezintă ca o resursă precară în mediul educațional românesc.

I4: Genul subiecților generează profile identitare specifice ale subiecților în registrele autonomiei personale și dimensiunilor culturale.

I5: Există diferențe statistic semnificative în registrul dimensiunilor culturale și autonomiei personale între cadrele didactice din învățământul pre-universitar și cele din învățământul universitar.

I6: Există diferențe statistic semnificative în registrul dimensiunilor culturale și autonomiei personale între diferitele straturi generaționale care compun mediul educațional.

I7: Variabilele asociate dimensiunilor culturale se află în relație cu variabilele asociate autonomiei personale.

I8: Dimensiunile culturale sporesc puterea de predicție a modelelor explicative angrenate în lămurirea simptomatologiilor identitare ale școlii românești.

4.5. Analiza rezultatelor

Parcurgând pas cu pas acest demers de cercetare, ne-am străduit să dezvăluim un rezorv important al subiectivității sociale reprezentat de *implicitul social*, așa cum poate fi acesta operaționalizat prin intermediul a două modele teoretice care au fost rareori (Hofstede) sau deloc (Bond și Leung) analizate în mediul educațional, în general, și pe eșantioane

românești, în special. Apoi, am deconstruit țesutul social care alcătuiește mediul organizațional studiat în funcție de diferite criterii (precum cel al genului, nivelului învățământului sau cel generațional). Am examinat, totodată, relațiile reciproce dintre variabilele angrenate în modele culturale și cele asociate autonomiei personale, plecând de la premisa – constatată într-un studiu prealabil – ca avem de-a face cu o dispunere deficicientă a autodeterminării, stimei de sine și patternurilor atribuționale (Gavreliuc, Gavreliuc, Cîmpean, 2009). Ne-a interesat, de asemenea, să urmărim modul în care factorii culturali participă la metabolismul explicativ al dinamicilor identitare din sistem.

4.5.1. Portrete identitare ale mediului educațional în registrul dimensiunilor culturale

Primele două ipoteze (I1, I2) furnizează o serie de date lămuritoare despre *cum sunt* profesorii români în registrul *deschiderilor implicite față de lume* (axiome sociale) și *față de organizație* (modelul Hofstede). Rezumând, cele mai importante tendințe înregistrate conturează un portret caracterizat de:

- în cadrul modelului axiomei sociale: cinism social ridicat; răsplată pentru angajare mare; complexitate socială moderată; controlul destinului redus; religiozitate relativ ridicată.
- în cadrul modelului Hofstede: distanță față de putere foarte ridicată; colectivism pronunțat; feminitate mare; evitarea incertitudinii foarte ridicată; perspectivă preponderent pe termen scurt.

Rezultatele specifice obținute sunt redate în tabelul nr. 1, și se situează mai degrabă în vecinătatea valorilor prognozate de către echipa de experți a lui Geert Hofstede, diferențiindu-se nuanțat de alte cercetări românești similare, care au lucrat cu eșantioane care au altă compoziție (fie eșantioane naționale reprezentative, regional reprezentative sau loturi de subiecți alcătuite din manageri), și care sunt descrise într-o analiză comparativă în tabelul nr. 2. În tabelul nr. 2 am indicat doar scorurile asociate probei VSM94 care a fost aplicată în țara noastră, deși au mai existat strădanii de cunoaștere pe baza modelului Hofstede, chiar derulate în mediul educațional, dar care au operat cu instrumente diferite, unele construite sui-generis (Iosifescu, 2004; Onea, 2010). Astfel, se constată un scor foarte ridicat la distanța față de putere (DFP=78), care în termeni de descriptori comportamentali (Hofstede, 2001) exprimă o puternică neîncredere reciprocă între actorii organizaționali care se situează pe poziții ierarhic diferite. Scorul specific înregistrat pe această dimensiune se apropie mai mult de evaluările globale ale lui G. Hofstede (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010), decât de rezultatele obținute pe eșantioane românești (Spector *et al*, 2001a, Luca, 2005, Gavreliuc, 2009), în care distanța față de putere era sensibil mai scăzută. Dacă în ultimele cercetări citate se evoca o *modernizare relațională*, în sensul preluării unui model organizațional interpersonal ierarhic pe tipar occidental, tendința din studiul nostru ilustrează o importantă *reîntoarcere* atitudinală înspre un *pattern non-partenerial*, caracterizat de agresivitate, neîncredere reciprocă, frustrare și dezangajare. Desigur, particularitatea stratului social analizat – care are în vedere mediul școlar – joacă un rol important în semnalarea acestor diferențe, sugerând o dată în plus că ”școala” constituie unul din sectoarele sociale cele mai conservatoare în toate societățile, manifestând o remarcabilă inerție valorică (Druddy, Kinsella, 2009). Merită semnalată, totodată, plasarea scorului de pe eșantionul românesc alcătuit din cadre didactice în preajma scorurilor obținute pe eșantioane naționale din țări care

au experimentat o experiență totalitară (dictaturi, ocupație colonială etc), precum Filipine (scor specific DFP=94, țările arabe (80), Venezuela (81), Indonezia (78), Africa de Vest (77), sugerându-se prezența unei moșteniri valorice și atitudinale care provine din intervalul comunist.

Tabelul nr. 1 Harta dimensiunilor culturale în mediul educațional – modelul Hofstede (n=522)

Dimensiune culturală (model Hofstede)	Media	Abaterea standard (SD)
F1. Distanța față de putere	78.06	24.018
F2. Individualism-colectivism	36.31	20.171
F3. Masculinitate-feminitate	33.72	19.739
F4. Evitarea incertitudinii	85.07	19.221
F5. Perspectiva pe termen lung/scurt	23.89	15.784

Analizând rezultatele obținute în 2011 cu cele anterioare (Gavreliuc, 2011), se poate observa cum scorul asociat distanței față de putere este cu 27 de puncte convenționale mai ridicat decât pe eșantionul regional reprezentativ. O asemenea constatare indică prezența unui pattern atitudinal pliat pe o tentă mai autoritară pentru cadrele didactice, spre deosebire de populația generală, ilustrând o tendință contrară altor studii similare, în care capitalul educațional mai bogat (al profesorilor, în cazul nostru) este un predictor pentru o deschidere atitudinală mai generos-partenerială față de "celălalt" (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010). Astfel, caracterul pronunțat tensionat, retractil și neîncrezător dintre supraordonații și subordonații simbolic din organizațiile școlare evidențiază tipul dominant de interacțiune în rețelele ierarhice din mediul educațional românesc, care s-a consolidat în timp și care constituie una dintre cele mai consistente remanente relaționale.

Tabelul nr. 2. Rezultate comparative cu alte cercetări relevante din România / Balcani – dimensiuni culturale propuse de Geert Hofstede – scoruri convenționale la proba VSM94

Cercetare reper / dimensiuni culturale	DFP	I/C	M/F	EI	PTS/L
Gavreliuc, D. (2011) – eșantion profesori (domeniul umanist și al științelor socio-politice)	78	36	34	85	23
Gavreliuc (2009) – eșantion regional reprezentativ, Regiunea V Vest, 1058 subiecți	51	50	25	69	34
Spector <i>et al.</i> (2001a), România, 455 subiecți, eșantion național	26	47	23	50	55
Luca (2005, I), eșantion național reprezentativ, 1076 de subiecți.	29	49	39	61	42
Luca, (2005, II), eșantion național reprezentativ, 1076 de subiecți.	33	49	39	61	42
România – estimări G. Hofstede	90	30	42	90	-
Bulgaria (2001)	55	41	48	64	33
Bulgaria – estimări G. Hofstede	70	30	40	85	-
Grecia, fosta Iugoslavie, Balcani – estimări Hofstede	76	27	21	88	-

În ceea ce privește dimensiunea centrală a modelului realizat de G. Hofstede, individualism-colectivism, se remarcă o prezență pregnantă a dominantei colectiviste, cu un scor care conturează un portret identitar în care valorizarea apartenenței și nevoia de inserare în rețele sociale semnificative se arată a fi foarte pregnantă. Prezentăm în figura nr. 1 poziționarea simbolică a eșantionului nostru în raport cu alte culturi naționale, deopotrivă pe dimensiunea distanță față de putere, cât și pe dimensiunea individualism-colectivism.

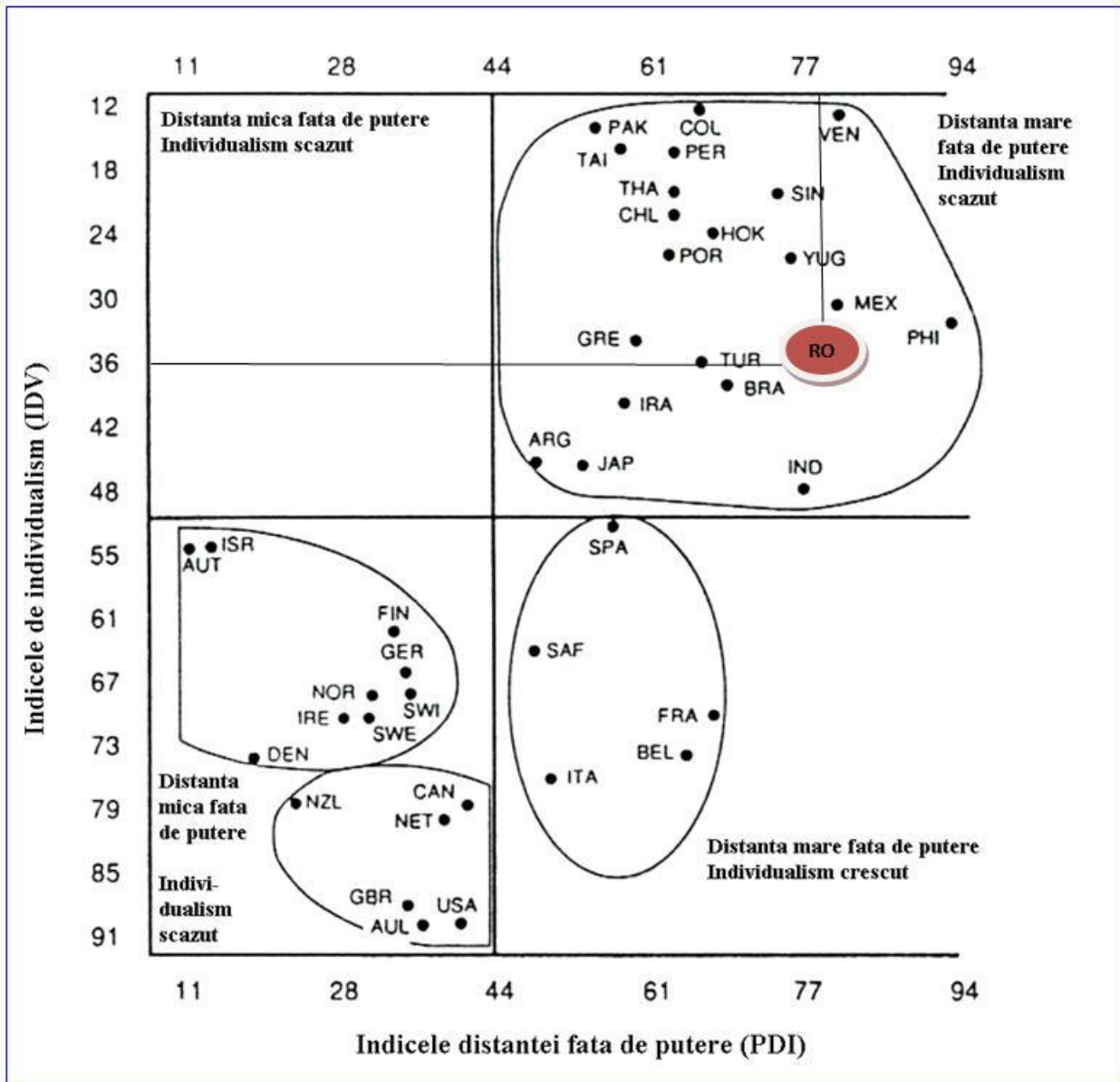

Figura nr. 1 Poziționarea simbolică a scorurilor la individualism-colectivism, respectiv distanță față de putere pentru eșantionul românesc

În figura nr. 1 se prezintă și relația reciprocă dintre distanța față de putere și individualism, relație care relevă un număr de *patternuri* grupale. În colțul dreapta jos se află grupul latin occidental (distanță crescută față de putere / individualism crescut) caracterizat de G. Hofstede în termenii de *individualism dependent*. Paternul opus, numit *colectivism independent*, e reprezentat de Israel și Austria, iar majoritatea țărilor din lumea a treia fiind

localizate în cadranul dreapta-sus, descris de un *colectivism dependent*. Totodată, cele mai multe națiuni vestice industrializate se află în cadranul stînga-jos, exprimînd un *individualism independent*. Figura nr. 1 demonstrează global și prezența unei legături negative dintre cele două dimensiuni ($r = -0.67$), ambele corelînd, la rîndul lor, cu indicii de dezvoltare economică, cum ar fi produsul intern brut: $r = -0.65$ între PIB și distanța față de putere, respectiv și $r = +0.82$ între PIB și individualism (Hofstede, 2001). Studiul nostru plasează eșantionul românesc în grupul țărilor caracterizate de un *colectivism dependent*, în vecinătatea țărilor balcanice, dar și a celor latino-americane. Tiparul atitudinal astfel asumat de către subiecți ilustrează favorizarea capitalului relațional ca resursă esențială în reușita de sine, însoțită de deprecierea ideii de izbîndă personală prin valorificarea potențialului propriu, într-un joc social competitiv onest. Ceea ce sugerează scorul foarte pronunțat colectivist ($C=36$) este asumarea implicită în interiorul organizației a unui model de auto-realizare mai degrabă dezangajat, retractil, care caută, dincolo de strădaniile meritocratice, să se "plaseze" profitabil în rețea, ca garanție a succesului în traseul biografic.

Scorul pe dimensiunea polară masculinitate-feminitate ($M/F=34$) evidențiază o similaritate consistentă cu celelalte cercetări derulate în România (vezi tabelul nr. 2), probîndu-se o dată în plus centrarea pe relație în dauna centrării pe sarcină pentru corpul social analizat. Astfel, se evidențiază caracterul preponderent "feminin" (în accepția folosită de Hofstede) a culturii organizaționale din școala românească, în care sunt potențate afectele, valorizarea relațiilor, convivialitatea, fiind inhibitate alegerile raționale, perseverența, performanța.

În privința evitării incertitudinii, ca și la celelalte dimensiuni, se confirmă consistent tendințele observate anterior, consolidîndu-se imaginea unui strat social foarte temător, care privește înspre schimbare care înspre o amenințare și nu ca înspre o oportunitate, așa cum se întîmplă în cazul culturilor care au scoruri scăzute la evitarea incertitudinii. Un asemenea profil identitar indică nevoia de stabilitate, securitate, siguranță, iar intensitatea acestei atitudini negative față de schimbare ($EI=85$) mărturisește despre acutizarea unei raportări fataliste privitoare la prefacerea "lumii". Întocmai ca și la restul factorilor din modelul Hofstede, rezultatele merg în aceeași direcție, dar la fel ca și pentru distanță față de putere ori pentru individualism-colectivism, avem de-a face cu o accentuare a tendinței inițiale. Este foarte posibil, totodată, ca aceste sporiri ale intensității atitudinilor fundamentale organizaționale (precum cele măsurate prin VSM94) să se datoreze sincronizării cercetării noastre cu perioada foarte tensionată și frustrantă (deopotrivă material, dar și în plan simbolic) a crizei economice, care a avut repercusiuni dramatice asupra mediului educațional (restrîngerii de activitate, comasări de posturi, blocarea intrării în sistem a tinerilor, "înghețarea" concursurilor pentru promovări, deficit cronic de resurse materiale, diminuări semnificative ale veniturilor salariale, declin demografic al cohortelor de tineri care frecventează școala, etc). Toți factorii evocați puteau contribui la sporirea nevoilor asistențiale (cu impact asupra colectivismului), a pulsioniilor autoritariste (influențînd distanța față de putere) și forțînd angajații din școală să caute proiectiv siguranța și stabilitatea (asociate evitării incertitudinii).

Și pentru perspectiva pe termen lung/scurt se remarcă o distribuție a răspunsurilor similară cu cea din cercetările anterioare, în care punctajul obținut (PTS=24) ilustrează un actor sociologic majoritar centrat pe ”acum și aici”, incapabil să privească pe termen mediu și lung asupra dinamicii organizaționale și sociale, care e ghidat de logica lui ”apucă cât mai mult când ți se ivește oportunitatea, căci nu știi dacă ea se mai ivește vreodată”. Un asemenea subiect tipic își rînduiește traiectoria de viață profesională sub semnul discontinuității și rupturii, activînd un pattern comportamental ”agitat”, însoțit de o simptomatologie anxioasă, ”nestăpînită”.

Toate aceste evaluări și sincronizarea rezultatelor în cercetarea pe care am coordonat-o cu tendințele remarcate în studiile anterioare ne îndreptățesc să conchidem că *ipoteza nr. 1 se confirmă*, întrucît portretul identitar al mediului educațional se structurează asemănător cu cele realizate în cadrul investigațiilor psiho-sociale precedente.

În privința testării ipotezei nr. 2, se poate observa că portretul de grup rezultat în urma aplicării probei SAS60 ilustrează – îndeosebi dacă realizăm comparații cu cele obținute pe alte eșantioane naționale din arii culturale similare – intensități în general ridicate la factorii modelului axiomei sociale (Bond, Leung, 2010), așa cum reiese din tabelul nr. 3.

Tabelul nr. 3 Dimensiuni culturale din modelul axiomei sociale

Dimensiuni din modelul axiomei sociale (n=522)	Scorul minim	Scorul maxim	Media	Abaterea standard (SD)
C.I. Cinism social	1.76	4.65	3.2970	.43363
C.II. Răsplata pt. angajare	1.75	4.83	3.8064	.44364
C.III. Complexitate socială	2.08	4.33	3.4347	.29657
C.IV. Controlul destinului	1.00	4.57	2.6902	.57815
C.V. Religiozitate	1.29	5.00	3.2750	.64114

Rezultatele indică un scor sensibil mai ridicat decît covârșitoarea majoritate a eșantionelor naționale, care înregistrează rezultate pe cea mai problematică dimensiune a modelului axiomei sociale sub jumătatea scalei (3). Astfel, cu un scor pe dimensiunea cinism social de 3.30, eșantionul românesc alcătuit din cadre didactice se plasează în vecinătatea unor țări ca cele din extremul Orient (China – 3.03, Hong-Kong – 3.13, India – 3.04) sau din aria islamică (Pakistan – 3.29) (Bond, Leung, 2010). Un asemenea rezultat indică pregnanța strategiilor identitare duplicitare, care dincolo de retorica onorabilă a unei deschideri interpersonale oneste, acționează oportunist și instrumental (folosindu-l pe ”celălalt” ca mijloc pentru atingerea propriilor scopuri). Cinismul unor logici interpersonale de acest gen în mediul educațional mărturisește despre asimilarea unui tipar atitudinal cu rădăcini adînci în societatea românească, care se bizuie pe un deficit de capital social (caracterizat îndeosebi printr-o încredere particularizată și generalizată foarte scăzută) (Sandu, 2003; Gavreliuc, 2008).

Scorurile specifice la dimensiunea răsplată pentru angajare (3.81) plasează eșantionul românesc într-un cluster de țări din care fac parte Nigeria (4.04), Iran (4.12), Indonezia

(4.14), Pakistan (4.15), India (4.19), Turcia (3.97), Rusia (3.82) etc, evidențiind prezența unor atitudini excesiv de nerealiste, asistențiale, privitoare la reușita în sarcină și la recompensa simbolică din partea societății pentru mobilizarea simbolică a resurselor personale (Bond, Leung, 2010). Asemenea intensități atitudinale sunt un semn distinctiv al unui deficit de reușită publică în viața cotidiană la nivel generalizat, în societăți care experimentează precaritatea materială și instabilitatea instituțională, fapt atestat de corelațiile consistente între răsplata pentru angajare și produsul intern brut (PIB)/cap de locuitor ($r=-0.62$, $p<0.01$), respectiv între răsplata pentru angajare și un indicator global al respectării drepturilor omului în societate ($r=-0.56$, $p<0.01$) (Bond, Leung, 2010).

Complexitatea socială obținută în studiul nostru (3.43) este cea mai scăzută comparativ cu toate celelalte culturi naționale, inclusiv mai redusă decât a țărilor africane, a celor din Orientul îndepărtat sau a celor dominate de valorile islamice, descriind cum pentru cadrul didactic român paleta de oportunități comportamentale într-o situație dată este foarte limitată, iar capacitatea inovativă în rol diminuată. Această rigiditate comportamentală este expresia asimilării unui tipar atitudinal asistat, care își rînduiește viața în funcție de o logică implicită a dezamăgirii și așteptării bovarice.

În privința controlului destinului, scorul înregistrat pe eșantionul nostru (2.69) se înscrie în media țărilor balcanice sau post-comuniste, dovedind cum subiecții își manifestă un acord moderat cu inferențe axiomatice care susțin că viața lor este controlată de factori exogeni.

În schimb, pe dimensiunea religiozitate, rezultatul obținut (3.28) este, ca și în cercetarea precedentă de mai mică amploare (Gavreliuc, Gavreliuc, Cîmpean, 2009), unul dintre cele mai ridicate dintre toate eșantioanele naționale în care s-a aplicat proba SAS60, doar țările islamice înregistrînd scoruri mai mari pe acest factor. Se arată o dată în plus puterea ancorelor simbolice religioase în definirea identitară, care sunt asociate în cercetările de factură interculturală cu un indice de dezvoltare societală mai modest, întrucît între religiozitate și variabila "*Human Index Development*" există, pe lotul de 40 de culturi naționale studiate, a fost semnalată o corelație $r=-0.47$, $p<0.01$ (Bond, Leung, 2010).

Rezumînd, pe ansamblul dimensiunilor modelului axiomei sociale rezultatele cercetării noastre ilustrează prezența unor scoruri ridicate, specifice acordului cu o serie de credințe generalizate axiomatice dezangajante, cinice, preponderent asistate. Un asemenea tablou identitar dovedește cum pentru țesutul social analizat puterea unor asemenea credințe ordonează prescriptiv multe din conduitele angajate, constuind o importantă resursă care alimentează o serie de comportamente disfuncționale în organizație (de tipul celor evocate în descriptorii comportamentali ai modelului Hofstede). *Toate aceste evaluări ne îndreptătesc să decidem că ipoteza nr. 2 (I2) se confirmă.*

4.5.2. Portrete identitare ale mediului educațional în registrul autonomiei personale

Ipoteza nr. 3 (I3) analizează modul de configurare al portretului identitar al profesorilor în registrul autonomiei personale. Așa cum am argumentat în partea teoretică a

lucrării, am examinat acest registru prin intermediul a trei variabile distincte: autodeterminarea, stima de sine și locul controlului. Dacă ultimele două variabile sunt dimensiuni deseori studiate în studiile psihologice, avînd și importante conotații psihodiagnostice, dar intervenind implicit ca măsuri asociate ”autonomiei”, cea dintîi constituie o variabilă care poate estima pertinent, într-o manieră explicită, modul în care subiectul este ”stăpîn pe viața lui”, deopotrivă în plan afectiv, cît și în plan cognitiv. Stima de sine propune o cuantificare a gradului în care subiectul izbuteste să facă față standardelor de grup și să opereze cu cogniții care sunt armonizate într-o manieră auto-apreciativă (dacă stima de sine este ridicată). În privința tiparelor atribuționale, teoria locului controlului discriminează între subiecți precumpănitor externaliști (care realizează atribuiri externe pentru explicarea propriei conduite) sau internaliști (care produc atribuiri interne), și care se motivează preponderent extern vs. intern. Rezultatele noastre se distribuie pe aceste dimensiuni după cum urmează (v. tabelul nr. 4).

Tabelul nr. 4 Autonomia personală a profesorilor

Scala (n=522)	Media	Abaterea standard
E1. Conștiința de sine	11.5920	4.96283
E2. Alegerea percepută	12.0613	4.32065
E3. Autodeterminare globală	23.6533	6.71524
B. Stima de sine	21.0824	4.30628
D. Locus of control	11.9521	3.27610

Și în alte studii prealabile scorurile specifice erau asemănătoare, chiar dacă eșantioanele erau alcătuite din toate categoriile de populație (nu doar din cadre didactice). Astfel, într-un studiu recent s-au obținut următoarele rezultate: locul controlului (media=13.46), conștiința de sine (media=10.55), alegerea percepută (media=9.98), numai stima de sine era sensibil mai ridicată (media=28.19) (Gavreliuc, 2011). În cercetarea de față se constată scoruri foarte reduse la sub-scalele autodeterminării (media subscalelor era 15 și a scalei globale era 30). Astfel, cu medii de 11.59 (conștiința de sine) și 12.06 (alegerea percepută), dimensiunile afective și cognitive ale autodeterminării se arată a fi puternic deficiente, subiecții internalizînd o experiență biografică pusă sub semnul incapacității de a fi ”stăpînii” propriei vieți. Și scorurile globale la autodeterminare (23.65) ilustrează însușirea unui tipar existențial centrat pe subzistență, aflat sub povara numeroaselor privațiuni, care în studiile de specialitate sunt expresia unor strategii de viață caracteristice unor perioade de schimbări sociale majore și de lipsuri generalizate, care produc un deficit de autodeterminare ca ”soluție adaptativă”. Tendință este susținută de către teoria evaluării cognitive (CET) – descrisă pe larg în partea teoretică a lucrării -, în care contextul social catalizează specific, în funcție de dominantele sale, afirmarea unui sine puternic sau slab autodeterminatn (Ryan, Deci, 2000).

Întreaga perioadă a ultimilor ani, îndeosebi după 2008 și urmînd acutizării crizei economice, a fost însoțită de o continuă degradare a condițiilor de muncă, a nivelului de

retribuție și a stabilității profesionale a cadrelor didactice, fapt care s-a răsfrânt și asupra inferențelor despre ”controlul propriei vieți”, precum și asupra setului de afecte care le însoțesc (anxietate, neliniște, nesiguranță, dezamăgire etc), tendință confirmată și de studiile interculturale (Putwain, 2008; Verschuur, Maric, Spinhoven, 2010).

În același sens, stima de sine a coborât mult sub media scalei (25) pînă la nivelul de 21.08, probînd o dată în plus asumarea unor evaluări defavorabile a raportării la standardele relevante, care generează o stare generală de frustrare și calificări subiective descurajate ale reușitei sinelui în sarcini. Portretul este întregit de scoruri preponderent externaliste (11.95), care ilustrează însușirea unui tipar atribuțional care ”dă vina pe alții” pentru ratările proprii, demobilizat, care este neîncrezător în forțele proprii.

Toate aceste rezultate ne îndreptățesc să categorisim portretul psiho-social conturat profesorilor drept unul precar autodeterminat, cu o stimă de sine diminuată și preponderent externalist, sau, global, cu un deficit consistent de autonomie personală, *ceea ce confirmă ipoteza a 3-a*.

4.5.3. Ipoteze comparative asupra mediului educațional investigat (în funcție de gen, nivel de învățămînt, strat generațional)

Atunci cînd realizăm o comparație între eșantioane independente, discriminate prin genul subiecților, în funcție de diferenții factori ai dimensiunilor culturale sau ai autonomiei personale, se înregistrează următoarele rezultate, așa cum reiese tabelul nr. 5 (unde sunt prezentate comparațiile între eșantioane independente), iar diferențele sunt marcate cu o arie grafică distinctă.

Cum se poate constata, scorurile se stabilizează la nivele asemănătoare în funcție de variabila ”gen”, diferențele mai consistente articulîndu-se în privința locului controlului și cinismului social, fapt atestat și de comparațiile între eșantioane independente.

Rezultatele evocate evidențiază cum se înregistrează diferențe statistic semnificative în funcție de gen pentru locul controlului (la limita pragului de semnificație: $t(520)=1.942$, $p=0.05$), respectiv pentru cinism social ($t(520)=-2.349$, $p=0.19$).

În ceea ce privește dimensiunea locus of control, rezultatele sunt convergente cu alte studii similare (Fiori *et al.*, 2006, Moore, 2007; Kesici, 2008), care atestau cum internalismul este mai degrabă apanajul bărbaților, căci stereotipul de gen masculin încurajează autonomizarea și centrarea pe sine, printr-un adevărat scenariu social auto-confirmatoriu.

De asemenea, pe lîngă scorurile mai ridicate la tipare atribuționale interne, bărbații se arată a fi și statistic semnificativ mai cinici social, tendință sugerată și de o cercetare anterioară (Zwall *et al.*, 2003).

Tabelul nr. 5

Comparații între eșantioane independente în registrul dimensiunilor culturale / autonomiei personale în funcție de gen

Comparații între eșantioane independente	Testul lui Levene pentru egalitatea varianțelor		Testul t pentru egalitatea mediilor						Intervalul de încredere de 95% al diferenței	
	F	Sig.	t	df	Pragul de semnificație	Diferența între medii	Diferența erorilor standard	Cel mai scăzut	Cel mai ridicat	
E1. Conștiința de sine_R	.076	.782	.535	520	.593	.23434	.43783	-.62580	1.09447	
E2. Alegerea percepută_R	.571	.450	1.206	520	.228	.45935	.38075	-.28865	1.20735	
E3. Autodeterminare globală_R	1.166	.281	1.172	520	.242	.69369	.59181	-.46896	1.85633	
B. Stima de sine R	.039	.844	.183	520	.855	.06954	.38000	-.67699	.81606	
D. Locus of control R	.395	.530	1.942	520	.053	.55950	.28806	-.00641	1.12541	
F1. Distanța față de putere	.808	.369	.359	520	.720	.760	2.119	-3.403	4.923	
F2. Individualism-colectivism	.271	.603	.860	520	.390	1.530	1.779	-1.965	5.024	
F3. Masculinitate-feminitate	5.166	.023	.602	520	.548	1.048	1.741	-2.373	4.468	
F4. Evitarea incertitudinii	.373	.542	-1.283	520	.200	-2.173	1.693	-5.500	1.154	
F5. Perspectiva pe termen lung/scurt	1.143	.286	-.310	520	.757	-.432	1.393	-3.168	2.304	
C.I. Cinism social	2.271	.132	-2.349	520	.019	-.08940	.03807	-.16418	-.01462	
C.II. Răspuns pt. angajare	.198	.657	.687	520	.492	.02690	.03913	-.04997	.10378	
C.III. Complexitate socială	.218	.641	-.500	520	.617	-.01309	.02616	-.06449	.03831	
C.IV. Controlul destinului	.179	.673	.832	520	.406	.04244	.05099	-.05772	.14261	
C.V. Religiozitate	2.484	.116	.664	520	.507	.03755	.05655	-.07356	.14865	

Prin urmare, portretul global diferențiat în funcție de gen ilustrează cum tiparele socializatoare potențază cinismul (în cazul bărbaților) și externalismul (în cazul femeilor) ca și strategii cognitive și comportamentale funcționale în mediul educațional românesc, completând tabloul general caracterizat – indiferent de apartenența de gen - de autonomie personală deficitară, precum și de dimensiuni culturale preponderent temătoare față de schimbare, dezangajate și asistențiale, care favorizează inserarea în rețele sociale, în dauna mobilizării resurselor individuale, ca sursă a "reușitei în viață". Astfel, întrucât doar două dimensiuni din modelele studiate înregistrează diferențe semnificative în funcție de gen, putem aprecia că *ipoteza nr. 4 (I4) se confirmă parțial*.

O analiză similară efectuată în privința portretului identitar al profesorilor în funcție de apartenența lor la mediul pre-universitar sau universitar întregeste imaginea "stării de fapt"

din școală, nuanțând conturul identităților sociale asumate îndeosebi în registrul dimensiunilor culturale (v. tabelul nr. 6):

Așa cum se remarcă, nu mai puțin de 6 dimensiuni produc scoruri sensibil diferite în funcție de inserarea subiecților în mediul pre-universitar, respectiv universitar, care sunt statistic semnificative, iar una este la limita pragului de semnificație, așa cum se poate constata din tabelul nr. 6, în care diferențele sunt marcate grafic.

Dintre cele 7 dimensiuni, cel puțin 5 produc diferențe neașteptate în funcție de apartenența subiecților la un mediu care presupune achiziționarea unui capital simbolic (prestigiu, capital educațional, capital de oportunități și, nu în ultimul rând, capital material) specific, mai bogat în universitar decât în preuniversitar. Astfel, întocmai ca într-o cercetare anterioară (Gavreliuc, Gavreliuc, Cîmpean, 2009), profesorii din mediul universitar nu manifestă în registrul autonomiei personale și al dimensiunilor sociale rezultate mai angajante, care să fie asociate unei identități sociale mai responsabile, oneste relațional și echilibrate instituțional.

Să parcurgem, așadar, toate diferențele care apar între cele două subșantioane. Pe teritoriul patternurilor atribuționale, așa cum se poate constata în tabelul nr. 9, profesorii din pre-universitar sunt mai externaliști decât cei din universitar ($t(520)=2.393$, $p=0.017$), ceea ce urmează tendințele din studiile anterioare (Kesici, 2008)

Pentru cadrele didactice de la acest nivel, experiența neajutorării învățate – descrisă ca principală sursă cauzală a externalismului - se probează a fi mai puternică, cu influențe mai adânci (Gavreliuc, 2006; Gherasim, 2011). Faptul că mediul pre-universitar este constant unul mai "sărac" în resurse, deopotrivă materiale, dar și simbolice (oportunități, prestigiu, rețele) este însoțit și de aceste tipare inferențiale mai pronunțat dezangajate.

Aceeași tendință previzibilă se întâlnește și în privința dimensiunii culturale individualism-colectivism, în care profesorii din mediul universitar se arată a fi statistic semnificativ mai individualiști ($t(520)=-2.078$, $p=0.038$) decât cei din pre-universitar.

Cu toate acestea, ambele subșantioane sunt puternic colectiviste, dacă e să comparăm aceste rezultate cu cele obținute pe alte culturi naționale din studii interculturale de amploare (Spector *et al.*, 2001a). Oricum, calitatea de a fi "mai individualiști" a cadrelor didactice care sunt incluse în mediul universitar este convergentă cu tendința semnalată în cercetări similare, în care capitalul educațional și de prestigiu superior potențează individualismul, prin practici socializatoare implicite (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010).

Suprizele apar, însă, cu celelalte dimensiuni analizate comparativ, în care previzibilitatea semnalată mai sus, care ar trebui să anticipeze o serie de scoruri mai favorabile (în sens de angajate, oneste interpersonal și non-asistențiale) pentru universitari nu se confirmă.

Astfel, în cadrul modelului Hofstede, se constată cum cei care lucrează în pre-universitar sunt mai parteneriali și mai cooperanți în relațiile ierarhice decât cei care lucrează în universitar, întreținând un scor statistic semnificativ mai scăzut la distanța față de putere față de cei din urmă ($t(520)=-4.583$, $p<0.001$).

Tabelul nr. 6 Analiza diferențelor statistic semnificative între eșantioanele independente (pre-universtar vs. universitar) în privința autonomiei personale și a dimensiunilor culturale

Comparații între eșantioane independente	Testul lui Levene pentru egalitatea varianțelor		Testul t pentru egalitatea mediilor							Intervalul de încredere de 95% al diferenței
	F	Sig.	t	df	Pragul de semnificație	Diferența între medii	Diferența erorilor standard	Cel mai scăzut	Cel mai ridicat	
Dimensiune										
E1. Conștiința de sine_R	.155	.694	.392	520	.695	.17055	.43499	-.68401	1.02511	
E2. Alegerea percepută_R	.088	.767	.131	520	.895	.04978	.37875	-.69430	.79386	
E3. Autodeterminare globală_R	.466	.495	.374	520	.708	.22033	.58860	-.93599	1.37665	
B. Stima de sine R	1.060	.304	1.122	520	.262	.42307	.37705	-.31765	1.16379	
D. Locus of control R	2.675	.103	2.393	520	.017	.68353	.28562	.12241	1.24465	
F1. Distanța față de putere	2.152	.143	-4.582	520	.000	-9.458	2.064	-13.513	-5.402	
F2. Individualism-colectivism	.020	.889	-2.078	520	.038	-3.659	1.761	-7.118	-.199	
F3. Masculinitate-feminitate	1.757	.186	.043	520	.966	.075	1.730	-3.325	3.474	
F4. Evitarea incertitudinii	.024	.877	-.692	520	.489	-1.166	1.684	-4.474	2.143	
F5. Perspectiva pe termen lung/scurt	.205	.651	-.632	520	.528	-.874	1.383	-3.591	1.844	
C.I. Cinism social	.276	.600	-2.213	520	.027	-.08374	.03784	-.15807	-.00941	
C.II. Răspuns pt. angajare	3.148	.077	-2.448	520	.015	-.09465	.03867	-.17062	-.01869	
C.III. Complexitate socială	.028	.866	-.486	520	.627	-.01264	.02599	-.06370	.03843	
C.IV. Controlul destinului	.124	.724	-1.939	520	.053	-.09790	.05050	-.19711	.00131	
C.V. Religiozitate	.085	.771	-3.513	520	.000	-1.9515	.05555	-.30427	-.08602	

O asemenea tendință este contrară celor din studiile de specialitate (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010), în care capitalul simbolic mai bogat (specific mediului academic) este însoțit de o distanță față de putere mai redusă. Și acest rezultat mărturisește despre asimilarea unui tipar atitudinal în mediul educațional autohton cu o tentă cu atât mai autoritară și mai non-partenerială cu cât subiecții "urcă" treptele prestigiului social. Devenită o adevărată strategie de reușită în sistem, capabilă să explice multe din patologiile relaționale care descriu adevărate conversiuni identitare pentru persoane odată "ajunse" în funcții mai înalte, distanța atât de mare față de putere – una dintre cele mai ridicate din toate cele 120 de culturi naționale analizate în aproape 30 de ani de către echipele lui Geert Hofstede – se arată a fi și o "resursă" importantă mobilizată în rețele ierarhice din școală. În spatele unui scor de peste 80 pe scala distanței față de putere se află o serie de descriptori comportamentali îngrijorători, precum formularea agresivă a sarcinii față de subordonat și acceptarea tacită a acesteia de către cel care primește "ordinul", resentimentul mocnit al acestuia din urmă față de "șef", combinat cu duplicitatea expresivă și obediența interpersonală.

Caracteristica zugrăvită mai sus este consolidată de către scorurile statistic semnificativ mai ridicate la cinism social pentru cadrele didactice din mediul universitar, față de cele din mediul pre-universitar ($t(520)=-2.213$, $p=0.027$), cu o medie oricum ridicată pentru ambele subeșantioane, considerabil mai mare decât a majorității culturilor naționale studiate în cercetările interculturale de amploare coordonate de Michael Harris Bond și Kwok Leung (2010).

Modelul axiomelor sociale constituie un tipar de profunzime al implicitului social, iar înregistrarea unui scor pronunțat al principalei dimensiuni a acestui model este expresia internalizării unui set atitudinal duplicitar, care sub aparența rezonabilității se folosește instrumental de "celălalt" pentru a-și atinge propriile interese. Iar faptul că în mediul universitar tendința pomenită se regăsește mai pregnant este o mărturie a asumării "naturale" a acestui tipar evaluativ pentru cei care fac parte din mediul academic, care coboară mai apoi în conduite lipsite de onestitate, oportuniste, manipulative (toate expresie a "cinismului"). O asemenea strategie de socializare secundară ilustrează și specificul mediului organizațional românesc, în general, și a celui educațional, în particular, care se arată a fi cu atât mai cinic cu cât este în mai mare măsură asociat unor resurse de prestigiu și oportunități mai bogate. Tendința se plasează în contradicție cu cercetările de specialitate, care atestă cum capitalul educațional mai înalt este un predictor pentru un cinism social mai scăzut (Mak *et al.*, 2011), accentuând particularismul mediului educațional românesc.

Rezultatele evocate mai sus sunt întărite și de ultimele două dimensiuni ale modelului axiomelor sociale, care descriu aceeași înclinație asociativă contradictorie: cu cât mai "învățat", cu atât mai asistat și deresponsabilizat. Astfel, pentru controlul destinului, profesorii din pre-universitar sunt la limita pragului de semnificație mai puțin dependenți de inferențe explicative proprii controlului destinului, decât profesorii din învățământul universitar ($t(520)=-1.939$, $p=0.053$), consolidând perspectiva care dezvăluie cum universitatea este nu numai un creator de cunoaștere, ci și de duplicitate expresivă și retractilitate.

Similar, în privința religiozității se obțin diferențe în aceeași direcție ($t(520)=-3.513$, $p<0.001$), cadrele didactice din pre-universitar exprimând într-o măsură mai moderată acordul cu afirmații care invocă prezența unei forțe supranaturale care "ordonează" lumea, decât cei din mediul universitar.

Pe ansamblu, se poate constata că se obțin numeroase diferențe în registrul autonomiei personale și al dimensiunilor culturale între cele două medii organizaționale (pre-universitar vs. universitar), dar cel mai adesea acestea se stabilesc contraintuitiv, la praguri mai favorabile pentru profesorii din pre-universitar, ceea ce probează întinderea fenomenului și agravarea simptomatologiei propriie cinismului social, care "pornește" din pre-universitar și se generalizează în mediul universitar. Toate aceste calificări ale "stării de fapt" ne îndreptățesc să decidem că *ipoteza nr. 5 (15) se confirmă*.

O temă cu miză a analizei noastre este preocupată de examinarea determinărilor intergeneraționale în producerea simptomatologiei evocate, mai cu seamă că studii recente indică – pe eșantioane reprezentative din România – cum tinerii nu sunt "ceea ce par" a fi, neintegându-se în rolul de agenți ai schimbării reformatoare, vectori ai mutațiilor angajante de mentalitate (Gavreliuc, 2011). Straturile sociale din eșantioanele noastre au fost împărțite

în cinci categorii de vîrstă, cu intervale de minim 10 ani între ariile generaționale (18-29 de ani, 30-39 ani, 40-49 ani, 50-59 ani, peste 60 de ani).

Analiza de varianță (ANOVA) pe care am efectuat-o a indicat prezența a șapte diferențe inter-categoriale statistic semnificative, iar tabelele următoare prezintă rapoartele dintre variația provocată de diferențele inter-gupuri și variația cauzată de intra-grup, stabilind dacă acest raport este suficient de mare pentru a putea distinge între grupuri (Lungu, 2003, pp. 187-220; Labăr, 2008 pp. 184-261). În cele ce urmează am înfățișat doar acele diferențe între straturile generaționale în privința variabilelor asociate dimensiunilor culturale și autonomiei personale (vezi tabelul nr. 7).

O primă diferențiere se înregistrează pentru dimensiunea locus of control, semnalîndu-se, la limita pragului de semnificație, o diferență intercategorială statistic semnificativă pe ansamblul cohortelor generaționale ($F=2.308$, $p=0.05$), așa cum reiese din tabelul nr. 7.

Se remarcă, totodată, că diferența intercategorială specifică se produce între grupele generaționale (18-29 de ani) și (40-49 de ani), în sensul contraintuitiv, și anume profesorii foarte tineri sunt statistic semnificativ mai externaliști decît cei aflați la maturitate, ilustrînd o tendință inversă, comparativ cu alte studii similare din medii occidentale (Chak, Leung, 2004; Bors, Roe, 2006). Ceea ce rezultă din această analiză de varianță de tip *One Way ANOVA* este evidențierea asumării unui tipar atribuțional mai externalist de către stratul generațional cel mai tînar. O asemenea constatare atestă cum fenomenul neajutorării învățate, asociat externalismului, este în extindere chiar și în practicile socializatoare din post-comunism (proprii cohortelor 18-29 ani), nefiind un apanaj al celor care au trăit povara experiențelor socializatoare comuniste (care au în prezent peste 40 de ani). Faptul că la mai bine de două decenii de la înlăturarea – formală – a comunismului, tinerii profesori sunt atît de pregnant externaliști, indică prezența unei neajutorări învățate foarte consistente (Gherasim, 2011), chiar printre cei care sunt chemați să producă ”marea schimbare” din sistem. O tendință similară este obținută în studii recente pe cohorte generaționale din România post-comunistă și pe structurarea valorilor sociale și a *patternurilor* relaționale independente vs. interdependente (Gavreliuc, 2011), ceea ce atestă o patologie mai adîncă, care nu dă semne că s-ar diminua o dată cu întinerirea stratului generațional, ci dimpotrivă.

În ceea ce privește registrul dimensiunilor culturale, o prima analiză de varianță care examinează variabila dependentă distanța față de putere în raport cu apartenența la anumite grupe de vîrstă accentuează tendința anterioară, indicînd prezența unor diferențe statistic semnificative intercategoriale ($F=8.142$, $p<0.001$). Astfel, deși pe ansamblu media eșantionului este foarte ridicată (indicele DFP=78.06, SD=24.01), ea este mai ridicată la straturile generaționale mai tinere, iar cei mai ”echilibrați”, în termeni relativi, sunt cei mai vîrstnici (v. tabelul nr. 8).

Tabelul nr. 7 Analiza de varianță efectuată pentru variabila dependentă locul controlului – variabila independentă: grupa de vîrstă

ANOVA Variabila dependentă	(I) Grupa de vîrstă	(J) Grupa de vîrstă	Diferențele între medii (I-J)	Eroarea standard	Pragul de semnifi- cație	Intervalul de încredere de 95%	
						Limita inferioară	Limita superioară
D. Locus of control R	18-29	30-39	.68080	.43481	1.000	-.5450	1.9066
		40-49	1.19934*	.41701	.042	.0237	2.3750
		49-59	1.13410	.51026	.267	-.3044	2.5726
		60+	.81090	.74801	1.000	-1.2979	2.9197
	30-39	18-29	-.68080	.43481	1.000	-1.9066	.5450
		40-49	.51854	.35974	1.000	-.4956	1.5327
		49-59	.45330	.46463	1.000	-.8566	1.7632
		60+	.13010	.71766	1.000	-1.8931	2.1533
	40-49	18-29	-1.19934*	.41701	.042	-2.3750	-.0237
		30-39	-.51854	.35974	1.000	-1.5327	.4956
		49-59	-.06524	.44802	1.000	-1.3283	1.1978
		60+	-.38844	.70703	1.000	-2.3816	1.6048
	49-59	18-29	-1.13410	.51026	.267	-2.5726	.3044
		30-39	-.45330	.46463	1.000	-1.7632	.8566
		40-49	.06524	.44802	1.000	-1.1978	1.3283
		60+	-.32320	.76574	1.000	-2.4819	1.8355
	60+	18-29	-.81090	.74801	1.000	-2.9197	1.2979
		30-39	-.13010	.71766	1.000	-2.1533	1.8931
		40-49	.38844	.70703	1.000	-1.6048	2.3816
		49-59	.32320	.76574	1.000	-1.8355	2.4819

Văzută ca o variabilă asociată autoritarismului interpersonal și unei calități a relației ierarhice mai deficiente (Smith *et al.*, 2005), distanța față de putere atât de ridicată la straturile sociale tinere și mature în eșantionul românesc alcătuit din profesori exprimă cum practicile centrate pe forță simbolică, dogmatism și obediență sunt generalizate, de vreme ce sunt asumate de tineri chiar într-o măsură mai pronunțată decît de către cei vîrstnici. Prin urmare, departe de a fi progresiv abandonate de cei tineri, aceste practici devin strategii rutiniere de interacțiune interpersonală în relația ierarhică din școală. Cele mai pregnante diferențe intergeneraționale apar între categoriile de vîrstă 40-49 de ani, și 49-59 de ani (deplin socializate în comunism), care sunt sensibil mai reduse la distanță față de putere (15-16 puncte convenționale pe scala DFP) față de grupa de vîrstă cea mai tînără. Se sugerează o dată în plus cum tranziția post-comunistă a potențat tiparele relaționale din rețelele ierarhice într-o manieră non-partenerială, autoritară.

Tabelul nr. 8 Analiza de varianță efectuată pentru variabila dependentă distanța față de putere
 - variabila independentă: grupa de vîrstă

ANOVA Variabila dependentă	(I) Grupa de vîrstă	(J) Grupa de vîrstă	Diferențele între medii (I-J)	Eroarea standard	Pragul de semnifi- cație	Intervalul de încredere de 95%	
						Limita inferioară	Limita superioară
F1. Distanța față de putere	18-29	30-39	11.115*	3.119	.004	2.32	19.91
		40-49	16.288*	2.992	.000	7.85	24.72
		49-59	15.701*	3.661	.000	5.38	26.02
		60+	14.682	5.366	.064	-.45	29.81
	30-39	18-29	-11.115*	3.119	.004	-19.91	-2.32
		40-49	5.173	2.581	.455	-2.10	12.45
		49-59	4.586	3.333	1.000	-4.81	13.98
		60+	3.567	5.149	1.000	-10.95	18.08
	40-49	18-29	-16.288*	2.992	.000	-24.72	-7.85
		30-39	-5.173	2.581	.455	-12.45	2.10
		49-59	-.587	3.214	1.000	-9.65	8.47
		60+	-1.606	5.072	1.000	-15.91	12.69
	49-59	18-29	-15.701*	3.661	.000	-26.02	-5.38
		30-39	-4.586	3.333	1.000	-13.98	4.81
		40-49	.587	3.214	1.000	-8.47	9.65
		60+	-1.019	5.493	1.000	-16.51	14.47
	60+	18-29	-14.682	5.366	.064	-29.81	.45
		30-39	-3.567	5.149	1.000	-18.08	10.95
		40-49	1.606	5.072	1.000	-12.69	15.91
		49-59	1.019	5.493	1.000	-14.47	16.51

În privința dimensiunii centrale a modelului axiomei sociale, cinismul social, se constată cum, pe ansamblu, acesta înregistrează diferențe statistic semnificative între diferitele straturi generaționale care compun eșantionul profesorilor ($F=23.473$, $p<0.001$) (vezi tabelul nr. 9).

De asemenea, din nou cei cu identitatea socială cea mai problematică se dovedesc a fi cei mai tineri, cu cel mai pronunțat scor la cinism social, statistic semnificativ mai ridicat decât cohortele generaționale mature (maximul diferenței între medii - de 0.44 - la cinism social se înregistrează tocmai între grupa de vîrstă (18-29) și (49-59), adică între cei mai tineri și cei care au o experiență consolidată în sistem. Urmînd aceeași direcție de evoluție ca într-un studiu anterior (Gavreliuc, Gavreliuc, Cîmpean, 2009), cercetarea noastră arată cum, în pofida aparențelor (care îi indică pe tineri mai angajați, deschiși relațional și autonomi interpersonal), în privința acestor credințe generalizate și calificări implicite ale lumii sociale tinerii sunt cei mai puțin onești relațional.

Tabelul nr. 9 Analiza de varianță efectuată pentru variabila dependentă cinism social – variabila independentă: grupa de vîrstă

Variabila dependentă	(I) Grupa de vîrstă	(J) Grupa de vîrstă	Diferențele între medii (I-J)	Eroarea standard	Pragul de semnificație	Intervalul de încredere de 95%	
						Limita inferioară	Limita superioară
C.I. Cinism social	18-29	30-39	.17161*	.05342	.014	.0210	.3222
		40-49	.43200*	.05123	.000	.2876	.5764
		49-59	.43982*	.06269	.000	.2631	.6165
		60+	.25474	.09189	.058	-.0043	.5138
	30-39	18-29	-.17161*	.05342	.014	-.3222	-.0210
		40-49	.26039*	.04419	.000	.1358	.3850
		49-59	.26822*	.05708	.000	.1073	.4291
		60+	.08313	.08816	1.000	-.1654	.3317
	40-49	18-29	-.43200*	.05123	.000	-.5764	-.2876
		30-39	-.26039*	.04419	.000	-.3850	-.1358
		49-59	.00782	.05504	1.000	-.1473	.1630
		60+	-.17726	.08686	.418	-.4221	.0676
	49-59	18-29	-.43982*	.06269	.000	-.6165	-.2631
		30-39	-.26822*	.05708	.000	-.4291	-.1073
		40-49	-.00782	.05504	1.000	-.1630	.1473
		60+	-.18508	.09407	.497	-.4503	.0801
	60+	18-29	-.25474	.09189	.058	-.5138	.0043
		30-39	-.08313	.08816	1.000	-.3317	.1654
		40-49	.17726	.08686	.418	-.0676	.4221
		49-59	.18508	.09407	.497	-.0801	.4503

Rezultatul de mai sus anticipează un tipar comportamental *funcțional*, care o dată activat pe baza acestor inferențe implicite oferă tinerilor mai mari șanse de rezolvare favorabilă a sarcinilor în mediul organizațional din care provin.

O evaluare asemănătoare poate fi realizată și pentru dimensiunea complexitate socială, care produce global diferențe inter-categoriale statistic semnificative ($F=6.610$, $p<0.001$), însă în cazul exemplificat complexitatea socială a tinerilor este cea mai pronunțată, ceea ce ilustrează și flexibilitatea comportamentală mai ridicată a acestora, precum și achiziționarea unui pattern atitudinal mai oportunist, iar cei mai limitați în plan comportamental sunt cei mai vîrstnici, peste 60 de ani, așa cum reiese din tabelul nr. 10. Tendința este evocată în studiile de specialitate derulate în lumea islamică, unde există o

experiență rutinieră a inhibării comportamentale pe măsura avansării în vîrstă, cînd oportunitățile sociale sunt dezamăgitoare (Joshnloo, Afshari, Rastegar, 2010).

Tabelul nr. 10 Analiza de varianță efectuată pentru variabila dependentă complexitate socială
– variabila independentă: grupa de vîrstă

Variabila dependentă	(I) Grupa de vîrstă	(J) Grupa de vîrstă	Diferențele între medii (I-J)	Eroarea standard	Pragul de semnificație	Intervalul de încredere de 95%	
						Limita inferioară	Limita superioară
C.III. Complexitate socială	18-29	30-39	.07771	.03873	.453	-.0315	.1869
		40-49	.17381*	.03715	.000	.0691	.2785
		49-59	.08872	.04545	.515	-.0394	.2169
		60+	.20002*	.06663	.028	.0122	.3879
	30-39	18-29	-.07771	.03873	.453	-.1869	.0315
		40-49	.09610*	.03205	.028	.0058	.1864
		49-59	.01101	.04139	1.000	-.1057	.1277
		60+	.12231	.06393	.563	-.0579	.3025
	40-49	18-29	-.17381*	.03715	.000	-.2785	-.0691
		30-39	-.09610*	.03205	.028	-.1864	-.0058
		49-59	-.08509	.03991	.335	-.1976	.0274
		60+	.02621	.06298	1.000	-.1513	.2038
	49-59	18-29	-.08872	.04545	.515	-.2169	.0394
		30-39	-.01101	.04139	1.000	-.1277	.1057
		40-49	.08509	.03991	.335	-.0274	.1976
		60+	.11130	.06821	1.000	-.0810	.3036
	60+	18-29	-.20002*	.06663	.028	-.3879	-.0122
		30-39	-.12231	.06393	.563	-.3025	.0579
		40-49	-.02621	.06298	1.000	-.2038	.1513
		49-59	-.11130	.06821	1.000	-.3036	.0810

Controlul destinului, ca variabilă dependentă, înregistrează pe ansamblu diferențe statistice semnificative în funcție de diversele paliere de vîrstă ($F=6.874$, $p<0.001$), cei mai tineri (18-29 de ani) fiind și în acest caz cei care își exprimă în cea mai mare măsură acordul cu afirmații care sugerează că viața lor este stabilită de factori extra-personali (v. tabelul nr. 11). Din nou, cei mai echilibrați și mai rezervați față de asemenea calificări dezangajante sunt cei din straturile generaționale mature, cu experiență (40-49 ani, 50-59 ani), care optează pentru definiții axiomatice mai autonome, observîndu-se o tendință contrară cu studiile care examinează raportul dintre controlul destinului și variabila vîrstă, unde tinerețea este asociată cu încrederea în forțele proprii, cu viziuni proiective optimiste și cu mobilizarea în sarcini (Zhou, Leung, Bond, 2009). Rezultatele noastre ne îndreaptă către aprecierea că aceste resurse favorizante în alte culturi naționale și alte contexte societale la noi sunt deficitare, ceea ce îi determină pe tineri să fie reticenți în asumarea capacității lor de a stăpîni propriul destin biografic, școala românească producînd subiecți precumpănitor fataliști.

Tabelul nr. 11 Analiza de varianță efectuată pentru variabila dependentă controlul destinului

– variabila independentă: grupa de vîrstă

Variabila dependentă	(I) Grupa de vîrstă	(J) Grupa de vîrstă	Diferențele între medii (I-J)	Eroarea standard	Pragul de semnificație	Intervalul de încredere de 95%	
						Limita inferioară	Limita superioară
C.IV. Controlul destinului	18-29	30-39	.09898	.07543	1.000	-.1137	.3116
		40-49	.33464*	.07235	.000	.1307	.5386
		49-59	.26257*	.08852	.032	.0130	.5121
		60+	.16797	.12977	1.000	-.1979	.5338
	30-39	18-29	-.09898	.07543	1.000	-.3116	.1137
		40-49	.23567*	.06241	.002	.0597	.4116
		49-59	.16359	.08061	.429	-.0637	.3908
		60+	.06900	.12451	1.000	-.2820	.4200
	40-49	18-29	-.33464*	.07235	.000	-.5386	-.1307
		30-39	-.23567*	.06241	.002	-.4116	-.0597
		49-59	-.07207	.07773	1.000	-.2912	.1471
		60+	-.16667	.12266	1.000	-.5125	.1791
	49-59	18-29	-.26257*	.08852	.032	-.5121	-.0130
		30-39	-.16359	.08061	.429	-.3908	.0637
		40-49	.07207	.07773	1.000	-.1471	.2912
		60+	-.09459	.13285	1.000	-.4691	.2799
	60+	18-29	-.16797	.12977	1.000	-.5338	.1979
		30-39	-.06900	.12451	1.000	-.4200	.2820
		40-49	.16667	.12266	1.000	-.1791	.5125
		49-59	.09459	.13285	1.000	-.2799	.4691

Cît privește variabila religiozitate, și aici întîlnim global diferențe statistice semnificative în funcție de grupele de vîrstă ale subiecților ($F=5.187$, $p<0.001$), cei mai puțin dispuși să realizeze inferențe generalizate care să se articuleze în jurul unui nucleu ordonat asociat unui factor supranatural fiind cei din generațiile mature (40-49 de ani, 50-59 de ani), fapt care poate fi explicat și prin tipul de socializare în comunism, care a fost puternic restrictiv în privința încurajării practicilor religioase (v. tabelul nr. 12)

Rezumînd, cu un portret caracterizat de cinism social mai pronunțat, complexitate socială crescută, acord cu afirmații care susțin că destinul nostru este ”controlat” și favorizînd religiozitatea, generația foarte tînă apare a fi, prin intermediul modelului cultural de plan secund al axiomei sociale, drept un strat social problematic, care este însoțit de precaritate relațională, autoritarism (reflectat într-o distanță față de putere mai mare decît alte grupe de vîrstă) și un tipar mai externalist în modul de realizare al atribuirilor.

Tabelul nr. 12 Analiza de varianță efectuată pentru variabila dependentă religiozitate – variabila independentă: grupa de vîrstă

Variabila dependentă	(I) Grupa de vîrstă	(J) Grupa de vîrstă	Diferențele între medii (I-J)	Eroarea standard	Pragul de semnificație	Intervalul de încredere de 95%	
						Limita inferioară	Limita superioară
C.V. Religiozitate	18-29	30-39	.23002	.08418	.065	-.0073	.4673
		40-49	.34297*	.08073	.000	.1154	.5706
		49-59	.35167*	.09878	.004	.0732	.6302
		60+	.16843	.14481	1.000	-.2398	.5767
	30-39	18-29	-.23002	.08418	.065	-.4673	.0073
		40-49	.11295	.06965	1.000	-.0834	.3093
		49-59	.12165	.08995	1.000	-.1319	.3752
		60+	-.06159	.13894	1.000	-.4533	.3301
	40-49	18-29	-.34297*	.08073	.000	-.5706	-.1154
		30-39	-.11295	.06965	1.000	-.3093	.0834
		49-59	.00870	.08674	1.000	-.2358	.2532
		60+	-.17454	.13688	1.000	-.5604	.2113
	49-59	18-29	-.35167*	.09878	.004	-.6302	-.0732
		30-39	-.12165	.08995	1.000	-.3752	.1319
		40-49	-.00870	.08674	1.000	-.2532	.2358
		60+	-.18324	.14824	1.000	-.6012	.2347
	60+	18-29	-.16843	.14481	1.000	-.5767	.2398
		30-39	.06159	.13894	1.000	-.3301	.4533
		40-49	.17454	.13688	1.000	-.2113	.5604
		49-59	.18324	.14824	1.000	-.2347	.6012

Tendința este convergentă cu un studiu mai amplu, pe eșantioane reprezentative la nivel regional, care ilustra dezangajarea, duplicitatea și cinismul social mai pronunțat al tinerilor, în raport cu alte cohorte generaționale (Gavreliuc, 2011). O dată în plus ne aflăm în fața activării unui pattern fatalist și retractil în deschiderile față de lumea socială și față de ”celălalt”.

Reunind toate aceste concluzii, întrucît am obținut numeroase diferențe statistice semnificative intercategoriale între grupele de vîrstă în raport cu variabilele asociate dimensiunilor culturale de primă instanță (din modelul Hofstede), de plan secund (modelul axiomei sociale), precum și a celor care operaționalizează autonomia personală a subiecților, putem aprecia că *ipoteza nr. 6 (I6) se confirmă*.

4.5.4. Ipoteze relaționale în cadrul mediului educațional

Analiza ipotezei relaționale deschide o discuție mai amplă despre raporturile reciproce dintre dimensiunile culturale și cele asociate autonomiei personale, iar ansamblul legăturilor dintre variabilele celor două categorii produce numeroase corelații statistice semnificative, din care 18 sunt peste pragul simbolic de 0.20, dacă le excludem pe cele din interiorul fiecărui

model în parte (autodeterminare, modelul Hofstede, modelul axiomelor sociale). Toate aceste corelații sunt prezentate într-o matrice cuprinzătoare, în Anexa nr 3.

Să le parcurgem și comentăm pas cu pas, începînd cu cele care au ca referință modelele dimensiunilor culturale (vezi tabelul nr. 13). Astfel, dacă pornim de la modelul Hofstede, se observă cum relaționările acestuia cu dimensiunile asociate autonomiei personale generează corelații puternice.

Tabelul nr. 13. Corelații între dimensiunile modelului Hofstede și celelalte variabile analizate (dimensiunile modelului axiomelor sociale, autonomie personală)

Corelații N=522	F1. Distanța fata de putere	F2. Individualism -colectivism	F3. Masculinitate -feminitate	F4. Evitarea incertitudinii	F5. Perspectiva pe termen lung/scurt
E1. Conștiința de sine	.103*	.015	.058	-.643**	.414**
E2. Alegerea percepută	.035	.010	.048	-.483**	.269**
E3. Autodeterminare globală	.099*	.017	.074	-.786**	.479**
B. Stima de sine	-.048	.014	-.677**	.100*	-.085
D. Locus of control	.036	.029	.048	-.204**	.142**
F1. Distanța față de putere	1	.357**	.076	-.048	.100*
F2. Individualism- colectivism	.357**	1	-.005	-.032	.030
F3. Masculinitate-feminitate	.076	-.005	1	-.058	.080
F4. Evitarea incertitudinii	-.048	-.032	-.058	1	-.572**
F5. Perspectiva pe termen lung/scurt	.100*	.030	.080	-.572**	1
C.I. Cinism social	.392**	.255**	-.018	-.123**	.139**
C.II.Răsplata pt. angajare	.114**	.112*	-.130**	.086	-.062
C.III. Complexitate sociala	.148**	.089*	-.084	-.022	.032
C.IV. Controlul destinului	.263**	.298**	.043	-.163**	.134**
C.V.Religiozitate	.228**	.210**	.006	-.080	.020

** Corelația este semnificativă la pragul de 0.01.

* Corelația este semnificativă la pragul de 0.05.

Am marcat cu arii specifice corelațiile statistic semnificative între variabile (cu nuanțe mai închise în exteriorul modelului de referință și cu nuanțe mai deschise în interiorul modelului). Întrucît toate variabilele aflate potențial în relație sunt cantitative, am recurs la corelația Pearson.

Astfel, de exemplu, evitarea incertitudinii corelează puternic negativ cu dimensiunea afectivă a autodeterminării, conștiința de sine ($r=-0.643$, $p<0.001$), ceea ce atestă că nerînduiala, instabilitatea și mobilitatea socială, care produc o atitudine temătoare față de schimbare – specifică evitării incertitudinii mari - sunt însoțite de către o afectivitate negativă accentuată, care întreține o stare de nesiguranță auto-evaluativă, rezultatul fiind similar cu cel obținut și în alte arii balcanice (Dimitriades, 2005). Totodată, deși mai puțin intensă, corelația negativă între dimensiunea cognitivă a autodeterminării și evitarea incertitudinii ($r=-0.483$, $p<0.001$) consolidează acest portret dezangajat și neliniștit al subiectului majoritar din mediul educațional. Mai mult, pe ansamblu, autodeterminarea globală în relație cu evitarea incertitudinii produce cel mai ridicat scor corelațional al întregii cercetări ($r=-0.786$,

$p < 0.001$), motiv pentru care în cadrul ipotezei viitoare vom încerca să izolăm contribuția acestui factor la atitudinea temătoare față de schimbare, reflectată în evitarea incertitudinii. Privită ca o resursă deficientă, care în jocul relațional asigură metabolismul relației cu ”celălalt” și cu evenimentele psiho-sociale, autodeterminarea scăzută combină inferențele asociate ”neajutorării învățate” (Gherasim, 2011), într-o structură argumentativă unitară, în jurul căreia sinele se articulează, dincolo de presiunile conjuncturale (Wennekers *et al.*, 2007). Ca și în alte studii de gen, evitarea incertitudinii se află în relație atât cu variabilele de personalitate, dar și cu dinamica socială mai largă, și este foarte probabil ca efectele crizei economice, care a generat atâtea privațiuni în mediul educațional, să fi sporit deopotrivă intensitatea atitudinii negative față de schimbare, precum și autonomia personală a subiecților din sistem (Ramírez, Tadesse, 2009; Hak Jin, Hun, Jinwoo, 2010).

Deși nu la fel de intense ca cele analizate anterior, corelațiile dintre autodeterminare și perspectiva pe termen lung sunt consistente. Dimensiunea afectivă a autodeterminării (conștiința de sine) întreține o corelație pozitivă cu perspectiva pe termen lung ($r = 0.414$, $p < 0.001$), ceea ce indică însemnătatea experiențelor afective pozitive privitoare la autonomia personală în producerea unei elaborări cognitive complexe, capabilă să articuleze o imagine organicistă asupra dinamicii biografice și sociale, care nu e legată de un ”acum și aici”, ci poate privi prospectiv (Nazir *et al.*, 2009). În aceeași notă, corelația dintre dimensiunea cognitivă autodeterminării (alegerea percepută) se află în relație cu perspectiva pe termen lung ($r = 0.269$, $p < 0.001$), deși se observă că registrul cognitiv este în mai mică măsură responsabil de producerea unei perspective pe termen lung, cel afectiv fiind precumpănitor. Totodată, global, autodeterminarea se află în relație cu perspectiva pe termen lung ($r = 0.479$, $p < 0.001$), cu cât subiectul este mai ”stăpîn pe viața sa”, atât în plan afectiv, cât și în cel cognitiv, perspectiva sa temporală se ”lărgeste”, tendință atestată și în cadrul metanalizei complexe realizată de către V. Taras, P. Steel și B. Kirkman (2010), pentru ultimii 30 de ani de cercetări interculturale efectuate prin intermediul modelului Hofstede. În etapa ulterioară a proiectului de față vom încerca, printr-o regresie ierarhică, să cuantificăm contribuția celor două dimensiuni culturale evocate (evitarea incertitudinii, perspectiva pe termen lung/scurt) asupra precarității autodeterminării, în linia studiilor care fac legătura între variabilele de personalitate și cele culturale, de tipul celor coordonate de către G. Hofstede și R. McCrae (2004).

O corelație consistentă se stabilește și între masculinitate-feminitate și stimă de sine ($r = -0.677$, $p < 0.001$), evidențiind cum pe măsură ce subiecții au un scor mai scăzut la masculinitate (și am observat cum cultura organizațională românească, în mediul educațional, este precumpănitor ”feminină”), cu atât stima de sine se diminuează. Așadar, întrucît profesorii se arată a fi în mică măsură centrați pe sarcină și performanță – asociate masculinității –, ci centrați pe relație și armonie interpersonală – echivalente feminității –, aceste profile identitare sunt însoțite de o stimă de sine modestă. Tendința, semnalată și în alte studii interculturale (Akande, 2009) mărturisește despre o dominantă a identității sociale a profesorilor, care internalizează în egală măsură nevoia de a relativiza standardele de grup, precum și aceea de a se focaliza pe întindere mare a autodezvăluirii și convivialitate, care pot astfel suplini simbolic deficitul de performanță.

Tot în registrul relațiilor dintre dimensiunile culturale din modelul Hofstede și cele arondate autonomiei personale, se constată cum între evitarea incertitudinii și locul

controlului se înregistrează o corelație negativă ($r=-0.204$, $p<0.001$), evidențiind tendința subiecților de a deveni cu atât mai internaliști, cu cât au asumat o atitudine mai puternic negativă față de schimbare, ceea ce este contraintuitiv, și diferă de cercetările similare care au analizat acest raport (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010). Altfel spus, în versiunea românească tiparele atribuționale care în mediile organizaționale occidentale sunt eficiente (bazate pe internalism), se activează "răsturnat" (potențînd externalismul), devenind funcționale printr-o formă de dezangajare implicată.

Tabelul nr. 16 ne prezintă și o serie de corelații intra-model, ce indică legăturile dintre distanță față de putere și individualism-colectivism ($r=0.357$, $p<0.001$), care sunt mai reduse decît în rezultatele raportate în meta-analiza coordonată de Geert Hofstede și colaboratorii (2010), unde intensitatea corelației era stabilită la un nivel mai ridicat ($r=0.557$, $p<0.001$). De asemenea, evitarea incertitudinii corelează puternic cu perspectiva pe termen lung ($r=-0.572$, $p<0.001$), intensitatea corelației fiind mai ridicată decît cea raportată de echipa lui Hofstede ($r=-0.334$, $p<0.001$), ceea ce sugerează că pentru eșantionul românesc, datorită instabilității pronunțate din sistem, precum și a atitudinilor pline de retractilitate și temătoare față de schimbare, cele două variabile "merg împreună" într-o afinitate de asociere mai susținută decît la nivelul celor 80 de eșantioane naționale studiate laolaltă.

Să analizăm în cele ce urmează legăturile dintre cele două modele de dimensiuni culturale studiate în proiectul de față: axiomele sociale și dimensiunile modelului Hofstede. Tabelul nr. 16 ne indică prezența a șase corelații statistice semnificative peste pragul de 0.20 între factorii corespondenți. Astfel, distanța față de putere corelează pozitiv cu cinismul social ($r=0.392$, $p<0.001$), ceea ce ilustrează că raporturile ierarhice non-parteneriale, autoritare sunt însoțite de o deschidere către "celălalt" caracterizată de cinism interpersonal și duplicitate expresivă (Gavreliuc, 2011), dar și de o calificare generalizată în termeni fataliști a prefacerii lumii (corelația între distanța față de putere și controlul destinului este: $r=0.263$, $p<0.001$), precum și de o încredințare a propriei vieți unei entități supranaturale (corelația între distanța față de putere și religiozitate este: $r=0.228$, $p<0.001$). Întrucît, între dimensiunile modelului Hofstede distanța față de putere și individualism-colectivism există o corelație puternică, în chip previzibil, se înregistrează corelații similare între individualism-colectivism, pe de o parte, și cinism social ($r=0.255$, $p<0.001$), controlul destinului ($r=0.298$, $p<0.001$) și religiozitate ($r=0.210$, $p<0.001$), pe de altă parte. De altfel, și studiile anterioare indicau relații asemănătoare, chiar dacă inferențele realizate sunt indirecte. De exemplu, binecunoscuta corelație între individualism-colectivism și PIB/cap de locuitor ($r=0.82$, $p<0.001$), obținută pe ansamblul eșantioanelor naționale examinate în ultimii 25 de ani (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010), împreună cu legătura semnificativă între cinismul social și PIB/cap de locuitor ($r=-0.39$, $p<0.001$) anticipează corelația corespondentă pe care o obținem între cinism social și individualism-colectivism (v. Anexa nr. 1), și, pe cale de consecință, și între cinism social și distanță față de putere (Bond, Leung, 2010). De asemenea, corelația stabilită între un indicator precum "calificarea religiei ca fiind foarte importantă" și controlul destinului este semnificativă la nivelul a celor 24 de culturi naționale prezentate în Anexa nr. 1: $r=0.69$, $p<0.001$ (Bond, Leung, 2010), ceea ce se sincronizează cu propriile noastre rezultate.

Prin urmare, întregul tablou de pînă acum conturează un portret psiho-social tensionat, în care scorurile problematice (mai dezangajate, autoritare, temătoare și care sunt

centrate pe ”acum și aici”) din modelul Hofstede sunt însoțite de scoruri defavorabile din modelul axiomelor sociale (asociate duplicității interpersonale și asistențialismului), precum și unor tipare atribuționale externe, dar și unei stime de sine scăzute. Acest profil generalizat descrie o simptomatologie sistemică cu numeroase note deviante, care caracterizează registrul subiectiv al stratului social analizat.

Totodată, așa cum ipotezele precedente au demonstrat, atunci când în interiorul stratului realizăm o diagnoză pe dimensiunile culturale și pe autonomia personală a subiecților, se constată cum pe măsură ce urcăm simbolic treptele prestigiului, competenței, vizibilității publice, accesului la resurse – apanajul în mai mare măsură a mediului universitar – toată această simptomatologie problematică se accentuează. În consecință, studiul de față ilustrează cum strategiile cinice interpersonal, autoritare, care nu pot vedea perspectiva ”întregului”, care ”dau vina pe alții”, refuzând angajarea responsabilă, sunt, în fond, soluții deopotrivă cognitive, afective și comportamentale *funcționale* pentru subiecții care le asumă, devenind facilitatoare ale reușitei în sarcinile organizaționale din sistem. Ceea ce comunică aceste rezultate este și nevoia urgentă de reconstrui agenda politicilor publice din domeniul educației, pentru relansarea resurselor subiective deficiente în registrul autonomiei personale și dimensiunilor culturale (precum factorii arondați axiomelor sociale), fără de care orice investiție, oricât de masivă, în resurse materiale și instituționale va produce efecte minime. În spatele ”scenei”, jocul social va urma linia duplicitară și cinică, ocolind – în numele unei declamate retoric rezonabilități – exigențele morale, activînd un oportunism comportamental funcțional pe termen scurt, dar profund dăunător pe termen mediu și lung.

Tendențele evocate sunt consolidate și de setul de corelații între dimensiunile axiomelor sociale și cele ale autonomiei personale, redate în tabelul nr. 14. Se remarcă, înainte de toate, o corelație pozitivă între locul controlului și cinismul social ($r=0.200$, $p<0.001$), ceea ce arată cum subiecții care sunt asistați, neîncrezători în forțele proprii, care sunt demotivați de o înfrîngere, și care au un slab control al situației (externaliștii tipici) sunt și cei mai lipsiți de onestitate interpersonală, dînd impresia rezonabilității, dar acționînd instrumental (cinic) în raport cu semenii. Se mai observă, totodată, o corelație pozitivă surprinzătoare între controlul destinului (care măsoară acordul subiectului cu afirmații care exprimă încredințarea propriei biografii unor factori ”de dincolo de puterile” subiectului) și autodeterminarea globală ($r=0.207$, $p<0.001$), ceea ce atestă încă o dată *patternul* răsturnat, asistențial, de calificare favorabilă a reușitei în sarcini pentru ”profesorul român” (ești cu atît mai ”stăpîn pe viața ta” cu cît există o ”forță” de ”dincolo de tine” care ”are grijă” de ”destinul tău”).

Corelațiile intra-model se sincronizează cu legăturilor stabilite și în cercetările interculturale (Bond, Leung, 2010), deși, în general, ele se stabilesc sub pragul de $r=0.300$, așa cum se poate remarca în tabelul nr. 14, ceea ce atestă independența variabilelor din interiorul modelului. Pe ansamblu, cu cît cinismul social sporește, cu atît răsplata pentru angajare (însoțită de atitudinea bovarică față de recompense), complexitatea socială, controlul destinului și religiozitatea sunt mai pronunțate (Leung, Ip, Leung, 2010).

Tabelul nr. 14 Corelații între dimensiunile modelului axiomelor sociale și celelalte variabile analizate (dimensiunile modelului Hofstede, autonomie personală)

Corelații N=522	C.I. Cinism social	C.II. Rasplata pt. angajare	C.III. Complexitate sociala	C.IV. Controlul destinului	C.V. Religiozitate
E1. Conștiința de sine	.132**	-.028	.006	.163**	.098*
E2. Alegerea percepută	.137**	-.098*	-.004	.134**	.014
E3. Autodeterminare globală	.186**	-.084	.002	.207**	.081
B. Stima de sine	.076	.144**	.125**	-.004	.031
D. Locus of control	.200**	-.124**	.116**	.180**	-.024
F1. Distanța față de putere	.392**	.114**	.148**	.263**	.228**
F2. Individualism-colectivism	.255**	.112*	.089*	.298**	.210**
F3. Masculinitate-feminitate	-.018	-.130**	-.084	.043	.006
F4. Evitarea incertitudinii	-.123**	.086	-.022	-.163**	-.080
F5. Perspectiva pe termen lung/scurt	.139**	-.062	.032	.134**	.020
C.I. Cinism social	1	.170**	.280**	.310**	.223**
C.II. Rasplata pt. angajare	.170**	1	.274**	-.129**	.304**
C.III. Complexitate socială	.280**	.274**	1	.070	.136**
C.IV. Controlul destinului	.310**	-.129**	.070	1	.250**
C.V. Religiozitate	.223**	.304**	.136**	.250**	1

** Corelația este semnificativă la pragul de 0.01.

* Corelația este semnificativă la pragul de 0.05.

Toate raporturile reciproce dintre dimensiunile culturale (Hofstede, axiome sociale) și variabilele asociate autonomiei personale, cu numeroasele corelații statistic semnificative înregistrate, ne îndreptățesc să decidem că aceste seturi de variabile se află în relație, și, în consecință, *ipoteza nr. 7 (I7) se confirmă*.

4.5.5. Modele predictive în explicarea simptomatologiei identitare a mediului educațional

Vom încheia analiza noastră prin aprofundarea relațiilor reciproce dintre variabile, testând eficiența unor modele explicative a variabilelor problematice (autodeterminarea scăzută, distanța mare față de putere, evitarea incertitudinii ridicată) pe baza celorlalte variabile asociate autonomiei personale (locus of control, stimă de sine) și a variabilelor proprii modelului axiomelor sociale.

Întrucât una dintre variabilele care se stabilizează la nivelele îngrijorătoare este autodeterminarea globală, am efectuat un model de regresie ierarhică, cu cinci blocuri de variabile, după cum este redat în tabelul nr. 18 și tabelul nr. 19. Primul bloc de variabile cuprinde stima de sine, la care am adăugat, în blocurile următoare, progresiv, câte o variabilă: locul controlului (ambele asociate autonomiei personale), apoi evitarea incertitudinii, urmată de perspectiva pe termen lung/scurt și, în sfârșit, cinismul social (toate asociate registrului dimensiunilor culturale).

Așa cum se observă din tabelul nr. 15, cu excepția primului bloc, care cuprinde doar variabila stimă de sine, care se află la limita pragului de semnificație ($p=0.059$), toate celelalte modele contribuie semnificativ la puterea de predicție a regresiei (fiind marcate cu

caractere speciale în tabelul corespondent). Testul F a lui Fischer, care arată dacă schimbarea lui R^2 prin adăugarea unei noi variabile este semnificativă, exprimă măsura în care fiecare model în parte explică semnificativ mai multă variație decât cea datorată altor factori, neprevăzuți sau necontrolați.

Astfel, constatăm cum modelul 2 (locul controlului și stima de sine) explică 6.5% din varianța autodeterminării, iar modelele 3 (la care se adaugă evitarea incertitudinii), 4 (în plus cu perspectiva pe termen lung/scurt) și 5 (cu suplimentarea variabilei cinism social) îmbogățesc considerabil explicarea varianței variabilei dependente vizate, ducând nivelul acestor explicații la praguri remarcabile conform sistematizărilor de specialitate (Cohen, 1988/2007), pînă la 63.2% din varianța autodeterminării globale.

Tabelul nr. 15 Modele de regresie ierarhică – componentele varianței / variabila dependentă: autodeterminarea globală

Model	R	R ²	Valoarea ajustată lui R ²	Eroarea standard a estimării	Semnificația modelului F	Pragul de semnificație p
1	.083 ^a	.007	.005	6.69871	3.576	.059 ^a
2	.255 ^b	.065	.061	6.50612	18.015	.000 ^b
3	.791 ^c	.625	.623	4.12427	287.745	.000 ^c
4	.791 ^d	.626	.623	4.12232	216.386	.000 ^d
5	.795 ^e	.632	.628	4.09530	176.969	.000 ^e
a. Predictorii: (Constant), B. Stima de sine R						
b. Predictorii: (Constant), B. Stima de sine R, D. Locus of control R						
c. Predictorii: (Constant), B. Stima de sine R, D. Locus of control R, F4. Evitarea incertitudinii						
d. Predictorii: (Constant), B. Stima de sine R, D. Locus of control R, F4. Evitarea incertitudinii, F5. Perspectiva pe termen lung/scurt						
e. Predictorii: (Constant), B. Stima de sine R, D. Locus of control R, F4. Evitarea incertitudinii, F5. Perspectiva pe termen lung/scurt, C.I. Cinism social						
f. Variabila dependentă: E3. Autodeterminare globala_R						

Coefficienții nestandardizați de regresie și constantele modelului care stau la baza articulării ecuației de regresie pentru fiecare model în parte sunt redați în tabelul nr. 16. Se remarcă influențele individuale exercitate de către fiecare variabilă a modelelor agregate, impunându-se în modelele 3, 4 și 5 evitarea incertitudinii, cu o influență considerabilă asupra variabilei dependente autodeterminarea globală, cu coeficienți Beta de -0.768 (modelul 3), -0.746 (modelul 4) și -0.743 (modelul 5).

Așadar, adăugarea în modelele ierarhice de regresie a dimensiunilor culturale (din sistematizarea lui Hofstede și cea a axiomei sociale) sporește consistent puterea de predicție a modelului explicativ, înțelegînd astfel că la precaritatea autodeterminării contribuie majoritar tocmai acești factori de plan secund, ce țin de implicitul social.

În privința celeilalte dimensiuni asociate autonomiei personale care se situează la nivele foarte scăzute (stima de sine), am efectuat o regresie ierarhică similară, introducând progresiv variabile din registrul autonomiei personale și dimensiunilor sociale, iar rezultatele sunt redată în tabelele nr. 16.

Tabelul nr. 16 Modele de regresie ierarhică – componentele varianței / variabila dependentă: stima de sine

Model	R	R ²	Valoarea ajustată lui R ²	Eroarea standard a estimării	Semnificația modelului F	Pragul de semnificație p
1	.010 ^a	.000	-.002	4.31023	.047	.828 ^a
2	.678 ^b	.459	.457	3.17223	220.547	.000 ^b
3	.681 ^c	.464	.461	3.16218	149.402	.000 ^c
4	.685 ^d	.470	.465	3.15065	91.459	.000 ^d
a. Predictorii: (Constant), D. Locus of control R						
b. Predictorii: (Constant), D. Locus of control R, F3. Masculinitate-feminitate						
c. Predictorii: (Constant), D. Locus of control R, F3. Masculinitate-feminitate, F4. Evitarea incertitudinii						
d. Predictorii: (Constant), D. Locus of control R, F3. Masculinitate-feminitate, F4. Evitarea incertitudinii, C.III. Complexitate sociala, C.II. Rasplata pt. angajare						
e. Variabila dependentă: B. Stima de sine R						

Așa cum se poate constata, modelele 2, 3 și 4 sunt semnificative statistic în a explica varianța variabilei dependente stimă de sine, iar pe măsură ce adăugăm variabile culturale (din structurarea lui Hofstede, respectiv din axiomele sociale) sporim puterea de predicție asupra variabilei dependente. Astfel, cel din urmă model e capabil să explice 47% din varianța variabilei dependente stimă de sine, ceea ce reprezintă o contribuție foarte importantă la lămurirea dinamicii acestei variabile problematice (Cohen, 1998/2007).

Totodată, sunt prezentate influențele individuale produse de către fiecare variabilă în parte din cele patru modele propuse și se poate observa cum în modelele 2, 3 și 4 variabila culturală masculinitate-feminitate se manifestă cu pregnanță, coeficienții Beta care îi sunt asociați fiind stabiliți la un nivel foarte ridicat: -0.679 (modelul 2), -0.675 (modelul 3), -0.665 (modelul 3).

În tabelul 17 scorul distanței față de putere, stabilizat la un prag atât de ridicat - fiind printre cele mai mari din cele aproape 100 de culturi naționale studiate (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010) -, am încercat să îl explicăm printr-o succesiune de modele de regresie ierarhică, asamblând deopotrivă variabile care țin de autonomia personală, dar și cele care țin de modelul axiomei sociale. Se observă cum modelele 3 și 4 explică statistic semnificativ varianța variabilei dependente distanța față de putere, spre deosebire de cea potențial datorată unor factori neprevăzuți sau necontrolați, conservând o tendință remarcată în studiile de factură interculturală din organizații (Dash, Bruning, Acharya, 2009). Pe ansamblu, aproape

20% din varianța variabilei dependente distanță față de putere se explică prin agregarea modelului 4 (la care participă conjugat autodeterminarea globală, stima de sine, locul controlului, cinismul social, religiozitatea și controlul destinului).

Tabelul nr. 17 Modele de regresie ierarhică – componentele varianței / variabila dependentă: distanța față de putere

Model	R	R ²	Valoarea ajustată lui R ²	Eroarea standard a estimării	Semnificația modelului F	Pragul de semnificație p
1	.099 ^a	.010	.008	23.923	5.152	.024 ^a
2	.108 ^b	.012	.006	23.948	2.021	.110 ^b
3	.403 ^c	.162	.156	22.067	25.056	.000 ^c
4	.445 ^d	.198	.189	21.636	21.175	.000 ^d
a. Predictorii: (Constant), E3. Autodeterminare globala_R						
b. Predictorii: (Constant), E3. Autodeterminare globala_R, B. Stima de sine R, D. Locus of control R						
c. Predictorii: (Constant), E3. Autodeterminare globala_R, B. Stima de sine R, D. Locus of control R, C.I. Cinism social						
d. Predictorii: (Constant), E3. Autodeterminare globala_R, B. Stima de sine R, D. Locus of control R, C.I. Cinism social, C.V. Religiozitate, C.IV. Controlul destinului						
e. Variabila dependentă: F1. Distanța față de putere						

De asemenea, se constată în urma parcurgerii output-ului din tabelul 24 cum o variabilă arondată axiomei sociale (cinismul social) deține ponderea cea mai importantă în explicarea dinamicii variabilei dependente distanță față de putere (Beta=0.339), ceea ce lămurește conceptual motivul pentru care subiecții care sunt autoritari și non-parteneriali în relațiile ierarhice din mediul educațional (cu distanță mare față de putere) sunt și cei mai duplicitari și lipsiți de onestitate interpersonală, trăindu-i pe semenii lor într-un mod precumpănitor instrumental.

În tabelul nr. 18 tratăm relația reciprocă dintre individualism-colectivism (care se situează pronunțat înspre polul colectivist) și variabilele asociate axiomei sociale, constatându-se cum atât modelul 1, cât și modelul 2 explică statistic semnificativ varianța variabilei dependente vizate. Astfel, în cadrul modelului mai elaborat, alcătuit din toate dimensiunile axiomei sociale, aproape 14% din varianța dimensiunii modelului Hofstede individualism-colectivism este explicată.

Tabelul nr. 18 Modele de regresie ierarhică – componentele varianței / variabila dependentă: individualism-colectivism

Model	R	R ²	Valoarea ajustată lui R ²	Eroarea standard a estimării	Semnificația modelului F	Pragul de semnificație p
1	.255 ^a	.065	.063	19.524	36.071	.000 ^a
2	.372 ^b	.138	.130	18.816	16.550	.000 ^b
a. Predictorii: (Constant), C.I. Cinism social						
b. Predictorii: (Constant), C.I. Cinism social, C.II. Rasplata pt. angajare, C.V. Religiozitate, C.III. Complexitate sociala, C.IV. Controlul destinului						
c. Variabilă dependentă: F2. Individualism-colectivism						

De altfel, când examinăm influența individuală a fiecărui factor în parte din diferitele modele asamblate, se constată cum cinismul social deține o pondere importantă, cu un factor Beta=0.255 (modelul 1) și Beta=0.244 (modelul 2).

Așadar, toate aceste determinări ilustrează rolul de prim-plan jucat de factorii culturali în explicarea simptomatologiilor problematice din școală. Așa cum evocam și în partea teoretică a lucrării, dimensiunile culturale (precum axiomele sociale) sporesc puterea de predicție a modelelor explicative (Bond, Leung, Al, Tong, Chemonges-Nielson, 2004), ceea ce ne determină să apreciem că *ipoteza nr. 8 (I8) se confirmă*.

Concluzii

Proiectul de cunoaștere în care ne-am angajat s-a străduit, în prima sa parte, să ofere reperele teoretice pentru lămurirea conceptelor și metodologiei articulate, necesare diagnozei mediului educațional românesc, pornind de la premisa – căreia îi vom testa validitatea - că principalele cauze ale situației dezangajante din școala autohtonă nu se datorează unui deficit de resurse (materiale, informaționale, de oportunități), ci îndeosebi unei structurări deficitare atitudinale și valorice, transmise intergenerațional, evaluate prin intermediul dimensiunilor culturale și autonomiei personale. Cele două corpuri teoretice majore ale sintezei s-au structurat, așadar, în jurul conceptelor de dimensiuni culturale, operaționalizate cu ajutorul axiomelor sociale și al factorilor modelului Hofstede, respectiv a conceptului de ”autonomie personală”, operaționalizat prin intermediul autodeterminării, stimei de sine și locului controlului.

Partea teoretică a lucrării și-a propus să sistematizeze cunoștințele acumulate în literatura de specialitate, precum și să rezume cercetările relevante în aceste teritorii de cunoaștere, pregătind designul propriei abordări. Astfel, în secțiunea de debut am inclus ansamblul studiilor din ultimii zece ani despre tematica axiomelor sociale, accentuând caracterul de noutate și sporul de profunzime pe care îl aduc abordarea credințelor generalizate despre lumea socială și am examinat modul în care factorii modelului respectiv pot fi puși în relație cu o serie de variabile de personalitate, organizaționale și structurale. Apoi, am anticipat o temă importantă a studiului nostru, concentrându-se asupra legăturilor dintre împlinirea personală și axiomele sociale, urmărind totodată și influența exercitată de către acest registru de plan secund al subiectivității de grup asupra valorilor sociale.

Partea a doua a secțiunii teoretice a examinat teoria autodeterminării, precum și strategiile sinelui în context social, în relație cu modelul dimensiunilor culturale propus de Geert Hofstede, împreună cu dezvoltările metodologice și cercetările semnificative care au operat cu toate aceste resurse conceptuale.

Partea aplicativă a lucrării a analizat în detaliu toate aceste inter-relații și a furnizat un diagnostic specific. Astfel, în cadrul primelor ipoteze testate am urmărit portretul identitar al stratului social alcătuit din profesori în registrul *deschiderilor implicite față de lume* (axiome sociale) și *față de organizație* (modelul Hofstede). S-a constatat cum în cadrul modelului axiomelor sociale portretul rezultat este caracterizat de cinism social ridicat, răsplătă pentru angajare mare, complexitate socială moderată, controlul destinului redus, religiozitate relativ ridicată. De asemenea, în cadrul modelului Hofstede s-a conturat un profil care reunește următoarele trăsături: distanță față de putere foarte ridicată, colectivism pronunțat, feminitate mare, evitarea incertitudinii foarte ridicată, perspectivă preponderent pe termen scurt, toate aceste trăsături consolidând portretul organizațional construit în studiile prealabile din România pe baza dimensiunilor culturale, cu scoruri mai ridicate la evitarea incertitudinii, distanța față de putere și colectivism (Hofstede, 2001) și cinism social (Bond, Leung, 2010). Astfel, pe ansamblul dimensiunilor modelului axiomelor sociale, rezultatele cercetării noastre ilustrează prezența unor scoruri ridicate, specifice acordului cu o serie de credințe generalizate axiomatice dezangajante, cinice, preponderent asistate. Un asemenea tablou identitar dovedește cum pentru țesutul social analizat puterea unor credințe generalizate ordonează prescriptiv multe din conduitele asumate, constituind o importantă resursă care

alimentează speciile de comportament disfuncțional în organizație (de tipul celor evocate în descriptorii comportamentali ai modelului Hofstede).

Am examinat mai apoi influența perioadei post-2008, care pe fondul acutizării crizei economice, a fost însoțită de o continuă degradare a condițiilor de muncă, a nivelului de retribuție și a stabilității profesionale a cadrelor didactice, fapt care s-a răsfrânt și asupra inferențelor despre ”controlul propriei vieți”, precum și asupra setului de afecte care le însoțesc (anxietate, neliniște, nesiguranță, dezamăgire etc), producând un portret identitar cu autodeterminare redusă, deopotrivă în plan afectiv, cât și cognitiv.

Totodată, stima de sine s-a probat a fi stabilizată la un nivel foarte scăzut, evidențiind o dată în plus asumarea unor evaluări defavorabile a raportării la standardele relevante, care generează o stare generală de frustrare, urmată de dezangajare. Portretul este întregit de scoruri preponderent externaliste în registrul tiparelor atribuționale, care ilustrează însușirea unui tipar atribuțional demobilizat și neîncrezător în forțele proprii.

Toate aceste rezultate ne îndreptățesc să categorisim portretul psiho-social conturat profesorilor drept unul precar autodeterminat, cu o stimă de sine diminuată și preponderent externalist, sau, global, cu un deficit consistent de autonomie personală.

De asemenea, în cadrul analizelor comparative, portretul bilanț diferențiat în funcție de gen ilustrează cum tiparele socializatoare potențază cinismul (în cazul bărbaților) și externalismul (în cazul femeilor) ca și strategii cognitive și comportamentale funcționale în mediul educațional românesc, completând tabloul general caracterizat – indiferent de apartenența de gen - de autonomie personală deficitară, precum și de dimensiuni culturale preponderent temătoare față de schimbare și asistențiale, care favorizează inserarea în rețele sociale, în dauna mobilizării resurselor individuale, ca sursă a ”reușitei în viață”.

Diferențe semnificative se înregistrează și în funcție de apartenența subiecților la mediul preuniversitar sau universitar. Astfel, deși mediul academic presupune achiziționarea unui capital simbolic (prestigiu, capital educațional, capital de oportunități și, nu în ultimul rând, capital material) mai bogat decât în mediul preuniversitar, profesorii din universitate se arată a fi mai precari în registrul autonomiei personale și al dimensiunilor sociale, probând o dată în plus o pondere mai mare a atitudinilor dezangajante și o onestitate interpersonală diminuată. Rezultatele evocate mărturisesc, în egală măsură, dobândirea unui tipar atitudinal în mediul educațional autohton cu o tentă cu atât mai autoritară și mai non-partenerială cu cât subiecții ”urcă” treptele prestigiului social, fapt atestat și de scorul mai ridicat la cinism social pentru cadrele didactice din mediul universitar, în dauna celor care provin din pre-universitar.

Analiza intergenerațională efectuată mai apoi a pus în evidență prezența globală a unui cinism social mai pronunțat, generația foarte tânără apărând prin intermediul modelului de plan secund al axiomei sociale drept un strat social problematic, caracterizat de precaritate relațională, autoritarism (reflectat într-o distanță față de putere mai mare decât alte grupe de vârstă) și un tipar mai externalist în modul de realizare al atribuirilor, confirmând tendințele semnalate de alte studii mai ample, derulate pe eșantioane reprezentative la nivel regional, care ilustreau retractilitatea, duplicitatea și fatalismul mai pronunțat al tinerilor, în raport cu alte cohorte generaționale (Gavreliuc, 2011).

Investigația noastră psiho-sociologică a mai descoperit numeroase corelații intervariabile, deopotrivă între dimensiunile culturale, dar și între acestea și variabilele asociate autonomiei personale. Astfel, cea mai intensă corelație inversă s-a înregistrat între autodeterminarea globală și evitarea incertitudinii, criza economică și privațiunile ultimilor ani potențând inferențele specifice neajutorării învățate, care întrețin în mod obișnuit calificarea subiectivă a ”neputinței acționale” și controlul deficitar asupra propriei biografii.

De asemenea, o altă corelație consistentă – tot inversă - s-a obținut între stima de sine și masculinitate-feminitate, ilustrând o dominantă a identității sociale a profesorilor, care internalizează în egală măsură nevoia de a relativiza standardele de grup, precum și aceea de a opta în deschiderile relaționale pe o întindere mare a autodezvăluirii și convivialitate, care pot astfel suplini simbolic deficitul de performanță.

O altă corelație importantă – pozitivă - apare între dimensiunea centrală a modelului axiomelor sociale - cinismul social - și distanța față de putere, subiecții activând un oportunism comportamental, cu note autoritare, funcțional pe termen scurt, dar profund dăunător pe termen mediu și lung.

În sfârșit, modelele explicative realizate prin intermediul unor regresii ierarhice adâncesc înțelegerea mecanismelor psihologice angajate în dinamica acestor relații care compun registrul subiectivității sociale, evidențiind cum introducerea variabilelor culturale (și îndeosebi a factorilor asociați modelului axiomelor sociale) sporesc puterea de predicție asupra dinamicii variabilelor problematice analizate. Astfel, putem considera legitim că simptomatologia cu note deviate pe care studiul nostru a explorat-o își are precumpănitor originea în variabile de natură subiectivă, cu rădăcini culturale, iar urgența oricărei intervenții sistemice se cuvine să înceapă cu refacerea acestui strat social deficient, prin reconstruirea sa pe tipare angajante și responsabile, hrănind autentic încrederea interpersonală și instituțională.

Portretul psiho-social rezultat în această cercetare asupra sănătății mediului educațional prin intermediul axiomelor sociale evidențiază și setul de expectații nerealiste, bovarice ale corpului profesoral, ilustrate prin scorurile ridicate la dimensiunea răsplată pentru angajare și conturează imaginea aceluiași profil asistențial majoritar, în care o instanță supraordonată (”Inspectoratul”, ”Ministerul”) trebuie ”*să ne dea*” ceea ce ni se ”cuvine”, fără ca în această ecuație relațională subiectul să poată singur să mobilizeze cu succes resurse care să atragă propria sa reușită în sistem. Descrisă de specialiști drept o strategie de *coping* în împlinirea organizațională în situații de incertitudine (Bond, Leung et al., 2004a), atitudinea nerealist-optimistă, deși pe moment ”salvatoare”, poate produce mari daune individuale și sociale pe măsura confruntării progresive cu exigențele unei realități care solicită flexibilitate, efort și perseverență, nu doar așteptare pozitivă inerțială. La fel cum expectațiile românilor pentru beneficiile ”obligatorii” ale integrării în Uniunea Europeană - care ne indicau drept cei mai optimiști europeni în 2008 și 2009 – s-au mai ponderat, la fel și atitudinile individuale privitoare la ”răspлата pentru efort” se cuvin moderate de raportarea responsabilă și echilibrată la datele realității.

În pofida limitelor asumate ale studiului, legate îndeosebi de caracterul omogen al eșantionului (profesori de specializări umaniste și social-politice) și contrîngerile dimensionării regionale (investigația s-a derulat în Timișoara), rezultatele descrise mai sus sugerează o *tendință a școlii românești în general, și a celei universitare în special, de a*

modela pe cei din „sistem” într-o manieră mai degrabă centrată pe dependență și duplicitate relațională și instituțională.

Pornind de la diagnoza schițată în această lucrare, un demers metodologic de genul celui propus în proiectul de față poate avea *un rol de suport* pentru *politicile educaționale*. Acestea vor putea fi întemeiate nu numai pe diagnoze conjuncturale, care iau în considerare factori individuali (trăsături de personalitate) sau structurali (indicatori societali, precum cei socio-demografici, de resurse materiale specifice etc), ci și factori cultural-istorici de profunzime (precum “axiomele sociale”, sau dimensiunile modelului Hofstede) Astfel, se vor putea elabora *modele explicative cu o putere predictivă sporită pentru un anumit set comportamental* (de tipul comportamentelor dezangajante și deresponsabilizante, calificate drept „comportamente disfuncționale în mediul educațional”), oferindu-se un sprijin real și pentru o *intervenție în școală mai adecvată și mai eficientă*.

Bibliografie:

- Adorno, T, Frenkel-Brunswick, E., Levinson, D., Sanford, R. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper&Row.
- Aiken, L. S., West, S. G. (1991). *Multiple regression: Testing and interpreting interaction*. Newbury Park, CA: Sage.
- Akande, A. (2009). Comparing Social Behaviour Across Culture and Nations: The 'What' and 'Why' Questions. *Social Indicators Research*, 92(3), 591-599.
- Allen, M. J. Yen, W. M. (1979). *Introduction to Measurement Theory*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Amabile, T. M., DeJong, W., Lepper, M. (1976). Effects of externally imposed deadlines on intrinsic motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, 92-98.
- Andrews, F. M. Withey, S. B. (1976). *Social Indicators of Well- Being: America's Perception of Life Quality*. New York: Plenum Press.
- Arrindell, W. A., Heesink, J. Feij, J. A. (1999). The Satisfaction With Life Scale (SWLS): Appraisal with 1700 health young adults in The Netherlands. *Personality and Individual Differences*, 26, 815-826.
- Ashton, M. C., Lee, K. Paunonen, S. V. (2002). What is the central feature of extraversion? Social attention versus reward sensitivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 245-251.
- Bancila, D., Mittelmark, M. B., Hetland, J. (2006). Interpersonal stress associated with psychological disease in Romania. *European Psychologist*, 11, 39-49.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 21, 345-354.
- Basabe, N., Paez, D., Valencia, J., Gonzales, J., Rime, B., Diener, E. (2002). Cultural dimensions, socioeconomic development, climate and emotional hedonic level. *Cognition and Emotion*, 16 (1), 103-125.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I., Vohs, K. D. (2005). Exploding The Self-Esteem Myth. *Scientific American*, 292(1), 84-91.
- Baumeister, R. F., Tice, D. M., Heatherton, T. F. (1993). When Ego Threats Lead to Self-Regulation Failure: Negative Consequences of High Self-Esteem. *Journal of Personality Social Psychology*, 64(1), 141-145.
- Baumeister, R., Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497 - 529.
- Baumeister, R., Twenge, J. (2003). The social self. In Millton, T., Lerner, M. (coord.). *Handbook of Psychology*, Vol. 5, New Jersey: John Wiley Sons, Inc.
- Bem, D. J. (1972). Self-Perception Theory. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 6, pp.1-62). New York: Academic Press.
- Bengtson, V. L. S, Black, D. K. (1973). Intergenerational relations and continuities in socialization. In P. Baltes and W. Schaie (Eds.), *Life-span develop mental psychology: Personality and socialization*. New York: Academic Press.
- Berberoglu, B. (2003). Transnational capital, the privatization impact and the reforms towards East-European agriculture. Romania in transition, 1989-2000. *International Review of Sociology*, 13, 273-302.
- Berman, J. J., Murphy-Berman, V. A., Singh, P. (1985). *Cross-cultural similarities and differences in perceptions*. New York: Sage.
- Berry, J.W. (1989). Imposed etics - emics - derived etics: The operationalisation of a compelling idea. *International Journal of Psychology*, 24, 721-735.
- Berry, J. W. (1969). On cross-cultural comparativity. *International Journal of Psychology*, 3, 119-128.
- Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Pandey, J., Dasen, P. R., Saraswathi, T. S., Segall, M. H., Kagitcibasi, C. (eds.). (1997). *Handbook of cross-cultural psychology*, 2nd ed. Boston: AllynBacon.
- Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Segall, M. H., Dasen, P. R. (1992). *Cross-cultural psychology: Research and application*. New York, Cambridge: Cambridge University Press.
- Berry, J. W., Segall, M. H., Kagitcibasi, C. (1997). *Handbook of cross-cultural psychology: vol. 3. Social behavior and application*. Boston: AllynBacon.
- Bierbrauer, G., Klinger, E. W. (2001). Soziale Axiome. Dimensionen sozialer Überzeugungen über das Funktionieren der Welt. (Social Axioms. Dimensions of social beliefs about how the world functions.) *Wirtschaftspsychologie, Heft 3*, 80 - 83. Heidelberg: R. v. Decker's Verlag/Hüthig Verlag.
- Boncu, Ş. (2002). *Psihologia influenței sociale*. Iași: Polirom.

- Boncu, Ș. (2007). *Psihologie social aplicată*. Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Bond, M. H., Forgas, J. (1984). Linking person perception to behavior intention across cultures: The role of cultural collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 15, 337–352.
- Bond, H. M., Leung, K. (2010). *Social Axioms Project*. <http://personal.cityu.edu.hk/~mgkleung/sa.htm>
- Bond, M. H. (2005). A Cultural-Psychological Model for Explaining Differences in Social Behavior: Positioning the Belief Construct. In R. M. Sorrentino, D. Cohen, J. M., Olson, M. P. Zanna (Eds). *Cultural and social behavior: The Ontario Symposium. (Vol 10, pp. 31-48)*. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Bond, M. H., Cheung, T. S. (1983). College students spontaneous self-concept: the effect of culture among respondents in Hong Kong, Japan and the United States. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 14 (2), 153-171.
- Bond, M. H., Leung, Au, A., Tong, K. K., Chemonges-Nielson, Z. (2004). Combinins social axioms in predicting social behaviours. *European Journal of Personality*, 18, 177-191.
- Bond, M. H., Leung, K., Au, A., Tong, K. K., de Carrasquel, S. R., Murakami, F., et al. (2004). Culture-Level Dimensions of Social Axioms and Their Correlates Across 41 Cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, 548-570.
- Bond, M. H., Wan, K. C., Leung, K., Giacolone, R. A. (1985). How are responses to verbal insult related to cultural collectivism ans power distance?. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 16, 111-127.
- Bourdieu, P. (1997). *Méditations pascaliennes*. Paris: Seuil.
- Bourland, S. L., Stanley, M. A., Snyder, A. G., et al. (2000). Quality of life in older adults with generalized anxiety disorder. *Aging and Mental Health*, 4, 315–323.
- Braudel, F. (1958/1996). Histoire et sciences sociales. La longue durée. In F. Braudel, *Ecrits sur l'histoire*. Paris: Flammarion, 41-84.
- Breakwell, G. M. (1987). Identity. In H. Beloff A. Coleman (Eds.), *Psychology Survey 6* (pp. 94-114). Leicester, UK: British Psychological Society.
- Bresnahan, M. J., Levine, T. R., Shearman, S. M., Lee, S. Y., Park, C.-Y., Kitomiya, T. (2005). A Multimethod multitrait validity assessment of self-construal in Japan, Korea, and the United States. *Human Communication Research*, 1, 33-59.
- Brewer, M. B. Chen, Y. R. (2007). Where (who) are collectives in collectivism? Toward conceptual clarification of individualism and collectivism. *Psychological Review*, 114, 133-151.
- Brewer, M. B. Pickett, C. L. (1999). Distinctiveness motives as a source of the social self. In T. R. Tyler, R. M. Kramer O. P. John (eds.), *The psychology of the social self* (pp. 71-87). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Brislin, R. W., Lonner, W. J., Thorndike, R. M. (1973). *Cross-cultural research methods*. New York: Wiley.
- Brown, J. D. Kobayashi, C. (2002). Self-enhancement in Japan and America. *Asian Journal of Social Psychology*, 5, 145-168.
- Broos, A., Roe, K. (2006). The digital divide in the playstation generation: Self-efficacy, locus of control and ICT adoption among adolescents. *Poetics*, 34(4/5), 306-317.
- Brown, K. W., Ryan, R. M. (2003). The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 822–848.
- Bussey, K., Bandura, A. (1999). Social-cognitive theory of development and differentiation of self. *Psychological Review*, 106, 676-713.
- Byrne, B. M. Watkins, D. (2003). The issue of measurement invariance revisited. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34, 155-175.
- Campbell, A. (1981). *The Sense of Well-Being in America: Recent Patterns and Trends*. New York: McGraw-Hill.
- Capozza, D., Brown, R., Aharpour, S. Falvo, R. (2006). A comparison of motivational theories of identification. In R. Brown D. Capozza (eds.), *Social identities: Motivational, emotional and cultural influences* (pp. 51-72). Hove: Psychology Press.
- Carr, D., House, J. S., Kessler, R. C., Nesse, R. M., Sonnega, J., Wortman, C. (2000). Marital quality and social regulation of widows through adults: an longitudinal analysis. *The Journal of Gerontology*, 55, 197-207.

- Cha, K. H. (2003). Subjective well-being among college students. *Social Indicators Research*, 62–63, 455–477.
- Chak, K., Leung, L. (2004). Shyness and Locus of Control as Predictors of Internet Addiction and Internet Use. *CyberPsychology Behavior*, 7(5), 559-570.
- Chan, D. (1998). Stress, coping strategies, and psychological distress among secondary school teachers in Hong Kong. *American Educational Research Journal*, 35(1), 145–163.
- Chan, W., Kowk, K. F. Yeung, S. M. A. (2004). Facing challenging circumstance: Optimism and job insecurity. *Journal of Psychology in Chinese Societies*, 5, 81–95.
- Chandler, M. J., Lalonde, C. E., Sokol, B. Hallett, D. (2003). Personal persistence, identity development, and suicide: A study of Native and Non-Native North American adolescents. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 68(2).
- Chang, E. C., Maydeu-Olivares, A. D’Zurilla, T. J. (1997). Optimism and pessimism as partially independent constructs: Relationship to positive and negative affectivity and psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 23, 433–440.
- Chawla, N., Neighbors, C., Logan, D., Lewis, M.A., Fossos, N. (2009). Perceived Approval of Friends and Parents as Mediators of the Relationship Between Self-Determination and Drinking. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 70(1), 92-100.
- Chen, L. Zhang J. (2004). Relation between General Social Beliefs and Interpersonal Conflict Resolution Styles. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 12, 151-153.
- Chen, S. X., Bond, M. H., Cheung, F. M. (2006). Personality correlates of social axioms: Are beliefs nested within personality? *Personality and Individual Differences*, 40, 509-519.
- Chen, S. X., Cheung, F. M., Bond, M. H., Leung J-P. (2006). Going beyond self-esteem to predict life satisfaction: The Chinese case. *Asian Journal of Social Psychology* (2006), 9, 24–35
- Chen, S. X., Fok, H. k., Bond, M. H., Motsumoto, D. (2006). Personality and beliefs about the world revisited: Expanding the nomological network of social axioms. *Personality and Individual Differences*, 41, 201-211.
- Cheng, S. T. Hamid, N. P. (1996). An error in the use of translated scales: The Rosenberg self-esteem scale for Chinese. *Perceptual and Motor Skills*, 81, 431–434.
- Cheung, F. M. Cheung, S. F. (2003). Measuring personality and values across cultures: Imported versus indigenous measures. In: W. J. Lonner, D. L. Dinnel, S. A. Hayes D. N. Sattler, eds. *Online Readings in Psychology and Culture* (Unit 6, Chapter 5), (<http://www.wvu.edu/culture/Cheung.htm>), Bellingham, Washington, USA: Center for Cross-Cultural Research, Western Washington University.
- Cheung, F. M. Leung, K. (1998). Indigenous personality measures: Chinese examples. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29, 233–248.
- Cheung, F. M. (2001). *The Chinese Personality Assessment Inventory-2: Scale Descriptions*. (Available from F. M. Cheung, Department of Psychology. Chinese University of Hong Kong, Hong Kong SAR; <http://www.psy.cuhk.edu.hk/cpaiweb/publicdocument/PublicFiles.htm>).
- Cheung, F. M., Cheung, S. F., Leung, K., Ward, C., Leong, F. (2003). The English version of the Chinese Personality Assessment Inventory. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34, 433–452.
- Cheung, F. M., Leung, K., Fan, R. M., Song, W. Z., Zhang, J. X., Zhang, J. P. (1996). Development of the Chinese personality assessment inventory. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 27, 181–199.
- Cheung, F. M., Leung, K., Song, W. Z., Zhang, J. X. (2001a). *The Chinese Personality Assessment Inventory-2 (CPAI-2)*. (Available from F. M. Cheung, Department of Psychology. Chinese University of Hong Kong, Hong Kong SAR; <http://www.psy.cuhk.edu.hk/~cpaiweb/publicdocument/PublicFiles.htm>).
- Cheung, F. M., Leung, K., Zhang, J. X., et al. (2001b). Indigenous Chinese personality constructs: Is the five-factor model complete? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 407–433.
- Cheung, M. W. L., Leung, K., Au, K. (2006). Evaluating Multilevel Models in Cross-Cultural Research: An Illustration with Social Axioms. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37, 522-541.
- Chirkov, V., Ryan, R. M., Kim, Y., Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: A self-determination perspective on internalisation of cultural orientations, gender and well being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 97-110.

- Chiu, R., Kosinski, F. (1999). The role of affective dispositions in job satisfaction and work strain: comparing collectivist and individualist societies. *International Journal of Psychology*, 34 (1), 19-28.
- Choma, B., Visser, B., Pozzebon, J., Bogaert, A., Busseri, M., Sadava, S. (2010). Self-Objectification, Self-Esteem, and Gender: Testing a Moderated Mediation Model. *Sex Roles*, 63(9/10), 645-656.
- Chua, Sook Ning, Koestner, Richard. (2008). A Self-Determination Theory Perspective on the Role of Autonomy in Solitary Behavior. *The Journal of Social Psychology*, 148(5), 645-7.
- Church, A. T., Katigbak, M.S., Ortiz, F.A., Del Prado, A.M., De Jesus Vargas-Flores, J., Ibanez-Reyes, J., Reyes, J.A.S., Pe-Pua, R., Cabrera, H.F. (2005). Investigating Implicit Trait Theories Across Cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 476-496.
- Cohen, J. (1988/2007). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. New-York: Lawrence Erlbaum.
- Costa, P. T. Jr McCrae, R. R. (1985). *The NEO Personality Inventory Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P. T. Jr McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Cousins, S. D. (1989). Culture and self-perception in Japan and the United States. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 124-131.
- Cross, S. E., Bacon, P. L., Morris, M. L. (2000). The relational-interdependent self-construal and relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 791-808.
- Curbow, B. Somerfield, M. R. (1994). Personal changes, dispositional optimism, and psychological adjustment to bone marrow transplantation. *Journal of Behavioral Medicine*, 16, 423-443.
- Darwish, A.F., Huber, G. (2003). Individualism vs collectivism in different culture: a cross-cultural study. *Intercultural Education*, vol. 14, no. 1, 47 – 55.
- Dash, S., Bruning, E., Acharya, M. (2009). The effect of power distance and individualism on service quality expectations in banking: A two-country individual- and national-cultural comparison. *International Journal of Bank Marketing*, 27(5), 336-358.
- deCharms, R. (1968). *Personal causation*. New York: Academic Press.
- Deci, E. L. (1971). Effects of externally mediated rewards on intrinsic motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 18, 105-115.
- Deci, E. L. (1975/2007). *Intrinsic motivation*. New York: Plenum.
- Deci, E. L., Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour*. New York: Plenum.
- Deci, E. L., Ryan, R. M. (1995). Human autonomy: The basis for true self-esteem. In M. Kemis (Ed.), *Efficacy, agency, and self-esteem* (pp. 31-49). New York: Plenum.
- Deci, E. L., Ryan, R. M. (2000) The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior, *Psychological Inquiry*, 11, 23-34.
- Deci, E. L., Vansteenkiste, M. (2004). Self-determination theory and basic need satisfaction: Understanding human development in positive psychology. *Ricerche di Psicologia*, 27, 17-34.
- Deci, E. L., Eghrari, H., Patrick, B. C., Leone, D. R. (1994). Facilitating internalization: The self-determination theory perspective. *Journal of Personality*, 62, 119-142.
- Deci, E., Ryan, R. (1991). A motivational approach to self: Integration in personality. In R. Dienstbier (Ed.), *Nebraska symposium on motivation: Vol. 38. Perspectives on motivation* (pp. 237-288). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Deci, E., Ryan, R. (2008). Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life's domains. *Canadian Psychology*, 49, 14-23.
- Deci, E., Ryan, R. (eds.), (2002). *Handbook of self-determination research*. Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Demo, D. H., Stephen A., S., Savin-Williams, R. C. (1987). Family Relations and the Self-esteem of Adolescents and their Parents. *Journal of Marriage Family*, 49(4), 705-709.
- DeNeve, K. M. Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124, 197-229.
- Devos, T., Spini, D., Schwartz, S.H., (2002). Conflict among human values and trust in institutions. *British Journal of Social Psychology*, 41, 481-494.

- Diener, E., Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653–663.
- Diener, E. Lucas, R. E. (1999). Personality and subjective well-being. In: D. Kahneman, E. Diener N. Schwarz, eds. *Well-Being: the Foundations of Hedonic Psychology*, pp. 213–229. New York: Russell Sage Foundation.
- Diener, E. Oishi, S. (2003). Are Scandinavians happier than Asians: Issues in comparing nations on subjective well-being. In: F. Columbus, ed. *Asian Economic and Political Issues*, 10, pp. 1–25. Hauppauge, NY: Nova Science Publishers.
- Diener, E., Suh, E. M. (2000). *Culture and Subjective Well-Being*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542–575.
- Diener, E. (1996). Traits can be powerful but are not enough: Lessons from subjective well-being. *Journal of Research in Personality*, 30, 389–399.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71–75.
- Diener, E., Gohm, E. L., Suh, E., Oishi, S. (2000). Similarity of relations between demographic proprieties and values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31, 419–436.
- Diener, E., Lucas, R. E., Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In: C. R. Snyder S. J. Lopez, eds. *Handbook of Positive Psychology*, pp. 463–473. London: Oxford University Press.
- Diener, E., Oishi, S., Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. In: S. T. Fiske, D. L. Schacter C. Zahn-Waxler, eds. *Annual Review of Psychology*, Vol. 54, pp. 403–425. Palo Alto, CA: Annual Reviews.
- Digman, J. M. (1990). Personality structure: Emergence of the five-factor model. In: M. R. Rosenzweig L. W. Porter, eds. *Annual Review of Psychology*, Vol. 41, pp. 417–440. Palo Alto, CA: Annual Reviews.
- Dimitriadis, Z. (2005). Employee empowerment in the Greek context. *International Journal of Manpower*, 26, (1), 80-92.
- Domnisoru, C. (2006). Romanian economy realize an increasing comparative with Hungary. *Knight Ridder Tribune Business News*, Jun 30, 1-4.
- Drudy, S., Kinsella, W. (2009). Developing an inclusive system in a rapidly changing European society. *International Journal of Inclusive Education*, 13(6), 647-663.
- Emmons, R. A. Shelton, C. M. (2002). Gratitude and the science of positive psychology. In: C. R. Snyder S. J. Lopez, eds. *Handbook of Positive Psychology*, pp. 459–471. London: Oxford University Press.
- English, T. Chen, S. (2007). Culture and self-concept stability: Consistency across and within contexts among Asian Americans and European Americans. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 478-490.
- Farh, J. L., Leong, F. T. L., Law, K. S. (1998). Cross-cultural validity of Holland's model in Hong-Kong, *Psychological Bulletin*, 34, 235-249.
- Feather, N. T., O'Brien, G. E. (1987). Looking for employment: An expectancy-valence analysis of job-seeking behavior among young people. *British Journal of Psychology*, 78, 251–271.
- Feather, N.T. (1975), *Values in Education and Society*. New York: The Free Press.
- Feather, N.T., E.R. Peay, Feather, N.T., Peay, E. (1975), The Structure of Terminal and Instrumental Values: Dimensions and Clusters, *Australian Journal of Psychology*, 27, 157–64 .
- Fernet, C., Guay, F., Senecal, C. (2004). Adjusting to job demands: The role of work self-determination and job control in predicting burnout. *Journal of Vocational Behavior*, 65, 39–56.
- Ferreol, G. (ed.). (2000). *Identitatea, cetățenia și legăturile sociale*. Iași: Polirom.
- Fiori, K. L., Brown, E. E., Cortina, K. S., Antonucci, T. C. (2006). Locus of control as a mediator of the relationship between religiosity and life satisfaction: Age, race, and gender differences. *Mental Health, Religion Culture*, 9(3), 239-263.
- Firebaugh, G., Sandu, D. (1998). Who are going to sustain marketing and democratization in post-communist Romania?, *Sociological Forum*, 13, 521-541.
- Fishbein, M., Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.

- Fiske, A. P. (1991). *Structures of social life: the four elementary forms of human relations*. New York: Free Press (Macmillan).
- Fiske, A. P. (2000). Complementarity theory: why human social capacities evolved to require cultural complements. *Personality and Social Psychology Review*, 4, 76-94 (2000).
- Foote, J., DeLuca, A., Magura, S., Grand, A., Rosenblum, A., Stahl, S. (1999). A group motivational treatment for chemical dependence. *Journal of Substance Abuse*, 17, 181-192
- Fortier, M. S., Sweet, S. N., O'Sullivan, T. L., Williams, G. C. (2007). A self-determination process model of physical activity adoption in the context of a randomized controlled trial. *Psychology of Sport and Exercise*, 8, 741-757.
- Frodi, A., Bridges, L., Grolnick, W. S. (1985). Correlates of mastery-related behaviour: A short term longitudinal study of infant in their second year. *Child Development*, 56, 1291-1298.
- Frost, K., Frost, C. (2000). Romanian and American Life Aspirations in Relation to Psychological Well-Being. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 31, 726-751.
- Fu, P. P., Kennedy, J., Yukl, G., Bond, M. H., Peng, T. K., Srinivas, E. S., et al. (2004). Exploring the effect of cultural values on the relationship between social beliefs and managerial influence strategies in twelve cultures: A meso approach using HLM. *Journal of International Business Studies*, 35, 284-305..
- Furnham, A. (1988). *Lay theories*. London: Pergamon.
- Gailliot, M. T., Baumeister, R. F. (2007). Self-esteem, belongingness, and worldview validation: Does belongingness exert a unique influence upon self-esteem?. *Journal of Research in Personality*, 41(2), 327-345.
- Gavreliuc, A. (2005). *Mentalitate și societate. Cartografiile ale imaginarului identitar din Banatul contemporan*. Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Gavreliuc, A. (2006). *De la relațiile interpersonale la comunicarea socială. Psihologia socială și stadiile progresive ale articulării sinelui*. Iași: Polirom.
- Gavreliuc, A. (2008). Temeiurile subiective ale democrației. In L. Betea, A. Dorna (eds.), *Psihologie politică: o disciplină societală*. București: Curtea Veche, 329-357.
- Gavreliuc, A. (2009). Abordarea interculturală a organizațiilor – o perspectivă românească. In E. Avram C. L. Cooper (eds.), *Psihologie organizațional-managerială. Tendințe actuale*, Iași: Polirom, 222-247.
- Gavreliuc, A. (2011). *Românii din România. Individualism autarhic, tipare valorice transgeneraționale și autism social*. Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Gavreliuc, A., Gavreliuc, D. et al. (2006) *Psihologia interculturală. Impactul determinărilor culturale asupra fenomenelor psihosociale*, Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Gavreliuc, A., Gavreliuc, D., Cîmpean, M. (2009). Implicit presuppositions and relational patterns in the Romanian educational area, *Romanian Journal of Applied Psychology*, 11(2), 67-73.
- Geertz, C. (1973/2001). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Georgas, J., van de Vijver, F. J. R., Berry, J. W. (2004). The ecocultural framework, ecosocial indices, and psychological variables in cross-cultural research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, 74-96.
- Gherasim, R. L. (2011). *Neajutoarea învățată. Concept și aplicații*. Iași: Editura Universității "Al. I. Cuza".
- Glass, J, Bengtson, V., Chorn Dunham, C. (1986). Attitude Similarity Three Generation Families: Socialization, Status Inheritance, or Reciprocal Influence?" *American Sociological Review*, 51, 685-698.
- Gouveia, V. (2003). The horizontal and vertical attributes of individualism and collectivism in a Spanish population. *Journal of Social Psychology*, 143, issue 1, 43-64.
- Gouveia, V., Albuquerque, J., Clemente, M., Espinosa, P., (2002). Human values and social identities: a study in two collectivist culture. *International Journal of Psychology*, 37 (6), 333-342.
- Greenwald, A. G. (1980). The totalitarian ego: Fabrication and revision of personal history. *American Psychologist*, 35, 603-618.
- Grolnick, W. S., Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with childrens self regulation and competence in schools. *Journal of Educational Psychology*, 81, 143-154.
- Guan, Y., Bond, M. H., Dincă, M., Iliescu, D. (2010). Social Axioms among Romanians: Structure and Demographic Differences. *Romanian Journal of Applied Psychology*, 12(2), 48-53.
- Gudykunst, W. B. (1998). *Bridging differences: Effective intergroup communication*. Thousand Oaks: Sage Publications.

- Gudykunst, W. B., Matsumoto, Y., Ting-Toomey, S., Nishida, T., Kim, K., Heyman, S. (1996). The influence of cultural individualism-collectivism, self construals, and individual values on communication styles across cultures. *Human Communication Research*, 22, 510-543.
- Gudykunst, W. B. (ed.) (1999). *Handbook of international and intercultural communication*, second edition. London, N-Y: Sage.
- Hahn, R. A. (1973). Understanding beliefs: An essay on the methodology of the statement and analysis of belief systems. *Current Anthropology*, 14, 207-224.
- Hak Jin, K., Hun, C., Jinwoo, K. (2010). A Comparative Study of the Effects of Low and High Uncertainty Avoidance on Continuance Behavior. *Journal of Global Information Management*, 18(2), 1-29.
- Harter, S. (1978). Effectance motivation reconsidered: Toward a developmental model. *Human Development*, 1, 661-669.
- Harter, S. (2000). Is Self-Esteem Only Skin-Deep? The Inextricable Link between Physical Appearance and Self-Esteem. *Reclaiming Children and Youth*, 9(3), 133-138.
- Heine, S. J., Lehman, D. R. (1995). Cultural variation in unrealistic optimism: Does the West feel more invulnerable than the East? *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 595-607.
- Heine, S. J., Kitayama, S., Lehman, D. R., Takata, T., Ide, E., Leung, C., Matsumoto, H. (2001). Divergent consequences of success and failure in Japan and North America: An investigation of self-improving motivations and malleable selves. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 599-615.
- Heine, S. J., Lehman, D. R., Markus, H. R., Kitayama, S. (1999). Is there a universal need for positive self-regard? *Psychological Review*, 106, 766-794.
- Hellström, U., Sarvimäki, A. (2007) Experiences of self-determination by older persons living in sheltered housing. *Nurs Ethics*. 14(3), 413-24.
- Henry, W. A. (1976). Cultural values do correlate with consumer behavior. *Journal of Marketing*
- Hermans, H. J. M., Kempen, H. J. G. (1998). Moving cultures: The perilous problems of cultural dichotomies in a globalizing society. *American Psychologist*, 53, 1111-1120.
- Hofstede, G (1980/2001). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Beverly Hills: Sage.
- Hofstede, G (1986). Cultural differences in teaching and learning. *International Journal of Intercultural Relations*, 10 (3), 301-320.
- Hofstede, G. (1991/1996). *Managementul structurilor multiculturale. Software-ul gândirii*. București Editura Economică.
- Hofstede, G. (2002). The pitfalls of cross-national survey research: A reply to the article by Spector et al. on the psychometric Properties of the Hofstede Values Survey Module 1994. *Applied Psychology: An International Review*, 2002, 51 (1), 170-178.
- Hofstede, G., McCrae, R. R. (2004). Personality and Culture Revisited: Linking Traits and Dimensions of Culture. *Cross-Cultural Research*, 38(1), 52-88.
- Hofstede, G., Hofstede, G. J., Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software for the Mind*, Third Edition. New York: McGraw-Hill.
- Holland, J. L. (1985). *The self-directed search: Guide to educational and vocational planning*. Orlando, FL: Psychological Assessment Resources.
- House, R.J., Hanges, P.J., Javidan, M., Dorfman, P., Gupta, V. (2004). *Culture, Leadership, and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hox, J. (2002). *Multilevel analysis: Techniques and applications*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Hoyle, R. H., Kernis, M. H., Leary, M. R., Baldwin, M. W. (1999). *Selfhood: Identity, Esteem, Regulation*. *Social Psychology Series*, 244-260.
- Hui, C.H., Yee, C. (1999). The impact of psychological collectivism and workgroup atmosphere on Chinese employees' job satisfaction. *Applied Psychology: An International Review*, 48, 175-185.
- Hui, V. K. Y., Bond, M. H., Ng, T. S. W. (2010). General conviction about death as a mechanism against death anxiety. *The Journal of Death and Dying*, 11, 13-30.
- Iluț, P. (2001). *Sinele și cunoașterea lui*. Iași: Polirom.
- Iluț, P. (2003/2009). Sine. In S. Chelcea, P. Iluț (eds.), *Enciclopedie de psihosociologie*. București : Editura Economică, 327-331.

- Inglehart, R. (1997/2005). *Modernization and postmodernization. Cultural, economic and political change in 43 societies*. New Jersey: Princeton University Press.
- Inkeles, A., Smith, D. (1974). *Becoming modern: Individual change in six developing countries*. Cambridge: Harvard University Press.
- Iosifescu, Ș. (ed.). (2004). *Relația dintre cultura organizațională și proiectele de cooperare internațională*. București: Institutul de Științe ale Educației.
- Joshanloo, M., Afshari, S., Rastegar, P. (2010). Linking social axioms with indicators of positive interpersonal, social and environmental functioning in Iran: An exploratory study. *International Journal of Psychology*, 45(4), 303-310.
- Jurcău, N. (ed.) (2001/2007). *Psihologia educației*. Cluj-Napoca: Editura UT Cluj.
- Kagitcibasi, C. (1970) Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16 (3), 444-451.
- Kagitcibasi, C. (1994). Individualism and collectivism. In J. W. Berry, M. H. Segall, C. Kagitcibasi (eds.), *Handbook of cross-cultural psychology: Vol. 3. Social behavior and applications* (2nd ed.). Boston: Allyn, Bacon., 1-49.
- Kalmus, V. (2001). Socialization to values: collectivism and individualism in the ABC- books of the 20th century in Estonia, *Trames*, 2, 120-136.
- Kalovelonis, A. (2007). *Grade and Gender Differences in students' self-determination*, Georgian Electronic.
- Kashima, Y., Foddy, M., Platow, M. (2002). *Self and identity: Personal, social, and symbolic*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Kashima, Y., Siegal, M., Tanaka, K., Isaka, H. (1988). Universalism in lay conceptions of distributive justice: A cross-cultural examination. *International Journal of Psychology*, 23, 51-64.
- Kasser, T., Ryan, R. M. (1993). Further examining the American dream: differential correlates of intrinsic and extrinsic goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 280-287.
- Kelly, T. L. (2004). *Ostracism and identity motives*. University of Sussex, Brighton, UK.
- Kennedy, S., Gogin, K., Nollen, N. (2004). Adherence to HIV medications: Utility of the theory of self-determination. *Cognitive Therapy and Research*, 28, 611-628.
- Kesici, Ș. (2008). Democratic Teacher Beliefs According to the Teacher's Gender and Locus of Control. *Journal of Instructional Psychology*, 35(1), 62-69.
- Keung, D. K. Y., Bond, M. H. (2002). Dimensions of political attitudes and their relations with beliefs and values in Hong Kong. *Journal of Psychology in Chinese Societies*, 3, 133-154.
- King, K. B., Rowe, M. A., Kimble, L. P., Zerwic, J. J. (1997). Optimism, coping and long-term recovery from coronary artery surgery in women. *Research in Nursing and Health*, 21, 15-26.
- Kitayama, S., Markus, H. R., Matsumoto, H., Norasakkunnikit, V. (1997). Individual and collective processes in the construction of the self: Self-enhancement in the United States and self-criticism in Japan. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1245-1267.
- Klonowicz, T. (2001). Discontented people: Reactivity and locus of control as determinants of subjective well-being. *European Journal of Personality*, 15, 29-47.
- Koestner, R., Ryan, R. M., Bernieri, F., Holt, K. (1984). Setting limits on children's behavior: The differential effects of controlling versus informational styles on intrinsic motivation and creativity. *Journal of Personality*, 52, 233-248.
- Kohn, M. L., Naoi, A., Schoenbach, C., Schooler, C., Slomczynski, K. M. (1990). Position in class structure and psychological functioning in United States, Japan and Poland. *American Journal of Sociology*, 95, 964-1008.
- Krauss, S. (2006). Ideology transcends culture? Preliminary examination in Romania. *Journal of Personality*, 74, 1219-1256.
- Krauss, S. W. (2002). Romanian authoritarianism - ten years after communism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 1255-1264.
- Kuhl, J., Fuhrmann, A. (1998). Decomposing self-regulation and selfcontrol. In J. Heckhausen C. Dweck (Eds.), *Motivation and self-regulation across the life-span* (pp. 15-49), New York: Cambridge University Press.

- Kuhn, M., Mc Partland, T. (1954). An empirical investigation of self-attitudes. *American Sociological Review*, 19, 68–76.
- Kuo, B.C.H., Kwantes, C. T., Towson, S., Nanson, K. M. (2006). Social Beliefs as Determinants of Attitudes Toward Seeking Professional Psychological Help among Ethnically Diverse University Students. *Canadian Journal of Counselling*, 40, 224-241.
- Kurman, J. (2003). Why is self-enhancement low in certain collectivist cultures? An investigation of two competing explanations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34, 496-510.
- Kurman, J. Ronen-Eilon, C. (2004). Lack of knowledge of a culture's social axioms and adaptation difficulties among immigrants. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, 192-208.
- Kwan, V. S. Y., Bond, M. H. Singelis, T. M. (1997). Pancultural explanations for life satisfaction: Adding relationship harmony to self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1038–1051.
- Labăr, A. V. (2008). *SPSS pentru științele educației*. Iași: Polirom.
- Lai, J. H., Bond, M. H., Hui, N. H. (in press). The role of social axioms in predicting life satisfaction: A longitudinal study in Hong Kong. *Journal of Happiness Studies*.
- Langan-Fox, J., Sankey, M. J., Canty, J. M. (2009). Incongruence between implicit and self-attributed achievement motives and psychological well-being: The moderating role of self-directedness, self-disclosure and locus of control. *Personality Individual Differences*, 47(2), 99-104.
- Laufer, R. S. and Bengtson, V. L. (1974), Generations, Aging, and Social Stratification: on the Development of Generational Units. *Journal of Social Issues*, 30, 181–205.
- Lazarus, R. S., Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Leary, M. R., Schreindorfer, L. S. (1997). Unresolved Issues With Terror Management Theory. *Psychological Inquiry*, 8(1), 26-29.
- Lee, Y. T. (2003). Daoistic humanism in ancient China: Broad- ening personality and counseling theories in the 21st century. *Journal of Humanistic Psychology*, 43, 64–85.
- Lefcourt, H. M. (1991). Locus of control. In: J. P. Robinson, P. R. Shaver L. R. Wrightsman, eds. *Measures of Personality and Social Psychological Attitudes*, pp. 413–500. San Diego, CA: Academic Press.
- Leung, J. P. Leung, K. (1992). Life satisfaction, self-concept, and relationship with parents in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 653–665.
- Leung, J. P. Zhang, L. W. (2000). Modeling life satisfaction of Chinese adolescents in Hong Kong. *International Journal of Behavioral Development*, 24, 99–104.
- Leung, K. Bond, M. H. (2004). Social axioms: A model of social beliefs in multi-cultural perspective. In: M. P. Zanna, ed. *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 36, pp. 119–197. San Diego, CA: Elsevier Academic Press.
- Leung, K. Bond, M. H. (2008). Psycho-logic and Eco-logic: Insights from Social Axiom Dimensions, In F. van de Vijver, D. van Hemert, Y. P. Poortinga (Eds.), *Individuals and cultures in multilevel analysis* (pp. 197-219), Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Leung, K., Bond, M. H. (1998). Cultural beliefs about conflict and peace. Paper presented at the 24th International Congress of Applied Psychology, San Francisco.
- Leung, K., Bond, M. H. (2004). Social Axioms: A model for social beliefs in multi-cultural perspective. *Advances in Experimental Social Psychology*, 36, 119-197.
- Leung, K., Bond, M. H. (2010, in press). Social axioms: A model of social beliefs in multi-cultural perspective. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*. Orlando FL: Academic Press.
- Leung, K., Au, A., Huang, X., Kurman, J., Niit, T., Niit, K. K. (2010, in press). Social Axioms and Values: A Cross-Cultural Examination. *European Journal of Personality*.
- Leung, K., Bond, M. H., Schwartz, S. H. (1995). How to explain cross-cultural differences: Values, valences, and expectancies? *Asian Journal of Psychology*, 1, 70–75.
- Leung, K., Bond, M. H., de Carrasquel, S. R., et al. (2002). Social axioms: The search for universal dimensions of general beliefs about how the world functions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, 286–302.
- Leung, K., Bond, M. H., De Carrasquel, S. R., Muñoz, C., Hernández, M., Murakami, F., Yamaguchi, S., et al. (2002). Social axioms: The search for universal dimensions of general beliefs about how the world functions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, 286–302.

- Leung, K., Ip, O. M., Leung, K. (2010). Social Cynicism and Job Satisfaction: A Longitudinal Analysis. *Applied Psychology: An International Review*, 59(2), 318-338.
- Levine, R. V., Sato, S., Hashimoto, T., Verma, J. (1995). Love and marriage in eleven cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26, 554-571.
- Levine, T. R., Bresnahan, M. J., Park, H. S., Lapinski, M. K., Wittenbaum, G. M., Shearman, S. M., et al. (2003). Self-construal scales lack validity. *Human Communication Research*, 29, 210-252.
- Levy, S. R., Stroessner, S. J., Dweck, C. S. (1998). Stereotype formation and endorsement: The role of implicit theories. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1421-1436.
- Lin, N., Simeone, R. S., Ensel, W. M., Kuo, W. (1979). Social support, stressful life events, and illness: A model and an empirical test. *Journal of Health and Social Behavior*, 20, 108-119.
- Little, T. D., Card, N. A., Slegers, D. W., Leford, E. C. (2011). Modelling contextual effects with multiple-group MACS models. In T. D. Little, J. A., Bovaird, N. A. Card (Eds.), *Modelling contextual effects in longitudinal studies*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Loevinger S. (1991). Sentence Completion Test (Short Form). *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 113-118.
- Lonner, W.J., Malpass, R.S. (eds.). (1994). *Psychology and culture*. MA: Needham Heights: Allyn , Bacon.
- Lu, L. (1999). Personal or environmental causes of happiness: A longitudinal analysis. *Journal of Social Psychology*, 139, 79-90.
- Luca, A. (2005, I, II). *Where do we stand? A study on the position of Romania on Hofstede's cultural dimensions*. www.mentality.ro
- Lucas, R. E., Diener, E. (2000). Personality and subjective well-being across the life span. In: D. Molfese V. J. Molfese, eds. *Temperament and Personality Development Across the Life Span*, pp. 211-234. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Lucas, R. E., Diener, E., Suh, E. (1996). Discriminant validity of well-being measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 616-628.
- Lucas, R. E., Diener, E., Grob, A., Suh, E. M., Shao, L. (2000). Cross-cultural evidence for the fundamental features of extraversion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 452-468.
- Lungu, O. (2003). *Ghid introductiv pentru SPSS*. Seria Psihologie Experimentală și Aplicată. Iași: Editura Universității "A. I. Cuza".
- Mak, M., Yvonne Ming Yee, H., Jianing, Y., Mingxuan, J., Bond, M. (2011). Building life satisfaction through attachment to mother and beliefs about the world: social axioms as mediators in two cultural groups. *Mental Health, Religion Culture*, 14(3), 223-239.
- Manzi, C., Vignoles, V. L., Regalia, C., Scabini, E. (2006). Cohesion and enmeshment revisited: Differentiation, identity, and well-being in two European cultures. *Journal of Marriage and Family*, 68, 673-689.
- Markland, D., Ryan, R. M., Tobin, V., Rollnick, S. (2005). Motivational interviewing and self-determination theory. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24, 811-831.
- Marková, I. (1987). Knowledge of the self through interaction. In K. Yardley T. Honess (Eds.), *Self and identity: Psychosocial perspectives* (pp. 65-80). New York: Wiley.
- Markus, H., Kitayama, S. (1991). Culture and the self. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- Markus, H. R., Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- Markus, H., Kitayama, S. (1998). The cultural psychology of personality. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29, 32-61.
- Markus, H., Kitayama, S., VandenBos, G. R. (1996). The mutual interactions of culture and emotion. *Psychiatric services*, 47, 225-226.
- Marsella, G., De Vos, G., Hsu, F. L. K. (1985). *Culture and Self: Asian and western perspective*. London: Tavistock.
- Menezes, I., Campos, B. (1997). The process of value-meaning construction: A cross-sectional study. *European Journal of Social Psychology*, vol 27, 55-73.

- Miclea, M. et al. (2007). *România educației, România cercetării. Raportul Comisiei prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor din domeniul educației și cercetării*. <http://edu.presidency.ro/edu/cv/raport.pdf>
- Mischel, W. (1968). *Personality assessment*. New York: Wiley.
- Mitchelson, J. K., Burns, L. R. (1998). Career mothers and perfectionism: Stress at work and at home. *Personality and Individual Differences*, 25, 477–485.
- Moller, A., Deci, E., Ryan, R. (2006). Choice and ego-depletion: The moderating role of autonomy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32, 1024–1036.
- Moore, D. (2007). Self Perceptions and Social Misconceptions: The Implications of Gender Traits for Locus of Control and Life Satisfaction. *Sex Roles*, 56(11/12), 767–780.
- Morris, M. W., Williams, K. Y., Leung, K., Bhatnagar, D., Li, J. F., Kondo, M., et al. (1998). Culture, conflict management style, and underlying values: Accounting for cross-national differences in styles of handling conflicts among US, Chinese, Indian and Filipino managers. *Journal of International Business Studies*, 29, 729–748.
- Moscovici, S. (1998). *Psihologia socială a relației cu celălalt*. Iași: Polirom.
- Mouton, P. Y., Tuma, J. M. (1988). Stress, locus of control, and role satisfaction in clinic and control mothers. *Journal of Clinical Child Psychology*, 17, 217–224.
- Mulhall, S., Swift, A. (2000). *Liberals and Communitarians*. Oxford: Blackwell.
- Muramoto, Y. (2003). An indirect self-enhancement in relationship among Japanese. *Journal of Cross-Cultural*
- Murcia, J., Roman, M., Galindo, C., Alonso, N., Gonzalez-Cutre, D. (2008). Peers' influence on exercise enjoyment: A self-determination theory approach. *Journal of Sports Science and Medicine*, 7, 23 - 31
- Myers, D. G. Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6, 10–19.
- Nazir, A., Enz, S., Lim, M., Aylett, R., Cawsey, A. (2009). Culture–personality based affective model. *AI Society*, 24(3), 281–293.
- Neto, F. (2006). Dimensions and correlation of social axioms on a Portuguese sample. *Individual Differences Research*, 4, 340–351.
- Nowack, K. M. (1991). Psychosocial predictors of health status. *Work and Stress*, 5, 117–131.
- Nuttin, J. (1985). *La structure de la personnalité*. Paris: PUF.
- O'Connor, D. B., Shimizu, M. (2002). Sense of personal control, stress and coping style: A cross-cultural study. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 18, 173–183.
- Oishi, S., Diener, E. F., Lucas, R. E. Suh, E. M. (1999). Cross-cultural variations in predictors of life satisfaction: Perspectives from needs and values. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 980–990.
- Onea, A. N. (2010). *Valorizarea diferențelor culturale în managementul întreprinderilor românești. Teză de doctorat*. Iași: Universitatea "Al. I. Cuza".
- Osborne, J. W., Jones, B. D. (2011). Identification with Academics and Motivation to Achieve in School: How the Structure of the Self Influences Academic Outcomes. *Educational Psychology Review*, 23(1), 131–158.
- Oyserman, D., Coon, H. M., Kimmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism. Assessment of theoretical premises and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128, 3–73.
- Pehrson, S., Vignoles, V. L., Brown, R. (2007). *National identification and anti-immigrant prejudice in 31 countries: The role of 'civic' versus 'ethnic' definitions of nationhood*. Manuscript submitted for publication. *Psychology*, 34, 552–566.
- Pettigrew, T. F. (1958). Personality and sociocultural factors in intergroup attitudes: A cross-national comparison. *Journal of Conflict Resolution*, 1, 29–42.
- Plomin, R. S., Scheier, M. F., Bergeman, C. S., Pedersen, N. L., Nesselroade, J. R., McClearn, G. E. (1992). Optimism, pessimism and mental health: A twin/adoption analysis. *Personality and Individual Differences*, 13, 921–930.
- Pritchard, R., Campbell, K., Campbell, D. (1977). Effects of extrinsic financial rewards on intrinsic motivation. *Journal of Applied Psychology*, 62, 9–15.
- Putwain, D. (2008). Deconstructing test anxiety. *Emotional Behavioural Difficulties*, 13(2), 141–155.
- Quandt, S. A., McDonald, J., Arcury, T. A., Bell, R. A., Vitolis, M. Z. (2000). Nutritional management of widows in rural collectivities. *The Gerontologist*, 40, 86–96.

- Rahim, M. A. (1983). A measure of styles of handling interpersonal conflict. *Academy of Management Journal*, 26, 368–376.
- Ramanaiah, N. V., Detwiler, F. J., Byravan, A. (1997). Life satisfaction and the five-factor model of personality. *Psychological Reports*, 80, 1208–1210.
- Ramírez, A., Tadesse, S. (2009). Corporate cash holdings, uncertainty avoidance, and the multinationality of firms. *International Business Review*, 18(4), 387–403.
- Ratner, C., Hui, L. (2003). Theoretical and methodological problems in cross-cultural psychology. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 33, 67–94.
- Rață, A., Iacob, L. (2002). Independență și interdependență în reprezentarea emoțiilor. *Psihologia socială*, 9, 63–82.
- Realo, A. (1999). A Cross-cultural study of collectivism: a comparison of American, Estonian and Russian students. *The Journal of Social Psychology*, 139(2), 133–142.
- Reeve, J. (1996). *Motivating others*. Needham Heights, MA: Allyn Bacon.
- Robila, M., Krishnakumar, A. (2005). Presiunea economică în conflictul marital în România. *Journal of Family Psychology*, 19, 246–251.
- Rohner, E. (1984) Toward a conception of culture for cross-cultural psychology. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 15, 111–138.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Roth, G., Assor, A., Kanat-Maymon, Y., and Kaplan, H. (2007). Autonomous motivation for teaching: How self-determined teaching may lead to self-determined learning. *Journal of Educational Psychology*, 99, 761–774.
- Rotter, J. B. (1993). Expectancies. In C. E. Walker (Ed.). *The history of clinical psychology in autobiography (vol. II)*. Brooks/Cole. pp. 273–284.
- Rotter, J.B. (1966). Generalized expectancies of internal versus external control of reinforcements. *Psychological Monographs*, 80, 1–28.
- Royer, S., Van der Velden, R. (2002). *Culture's consequences: The work of Geert Hofstede*. Seminar in Organization and International Management.
- Rupf, M., Boehnke, K. (2002). Hierarchic self-interest and political delinquency: Do social axioms serve as moderators? Poster presented at the regional conference of the International Association for Cross-Cultural Psychology, Winchester, UK.
- Russell, D. W., Cutrona, C. E. (1991). Social support, stress, and depressive symptoms among the elderly: Test of a process model. *Psychology and Aging*, 6, 190–201.
- Ryan, R. (1995). Psychological needs and the facilitation of integrative processes. *Journal of Personality*, 63, 397–427.
- Ryan, R. M. (1982). Control and information in the intrapersonal sphere: An extension of cognitive evaluation theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 450–461.
- Ryan, R. M., Deci, E. L. (2000) Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68–78.
- Ryan, R. M., Deci, E. L. (2006). Self-Regulation and the Problem of Human Autonomy: Does Psychology Need Choice, Self-Determination, and Will?. *Journal of Personality*, 74(6), 1557–1586.
- Ryan, R. M., Mims, V., Koestner, R. (1983). Relation of reward contingency and interpersonal context to intrinsic motivation: A review and test using cognitive evaluation theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 736–750.
- Ryan, R. M., Stiller, J., Lynch, J. H. (1994). Representations of relationships to teachers, parents, and friends as predictors of academic motivation and self-esteem. *Journal of Early Adolescence*, 14, 226–249.
- Ryan, R., Connell, J. (1989). Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 749–761.
- Ryan, R., Deci, E. (2008). From ego-depletion to vitality: Theory and findings concerning the facilitation of energy available to the self. *Social and Personality Psychology Compass*, 2, 702–717.
- Safdar, S., Lewis, J. R., Daneshpour, M. (2006). Social axioms in Iran and Canada: Intercultural contact, coping and adjustment. *Asian Journal of Social Psychology*, 9, 123–131.

- Sagiv, L. (2002). Vocational interests and basic values. *Journal of Career Assessment*, 10, 233–257.
- Sahin, N. H., Batiguen, A. D. Sahin, N. (1998). Reasons for living and their protective value: A Turkish sample. *Archives of Suicide Research*, 4, 157–168.
- Sandu, D. (2003). *Sociabilitatea în spațiul dezvoltării*. Iași: Polirom.
- Sava, F. (2004). *Analiza superioară a datelor în cercetarea psihologică*. Cluj-Napoca: Editura ASCR.
- Schafer, T., Riehle, A., Wichmann, H. E., Ring, J. (2003). Alternative medicine and allergies: Life satisfaction, health locus of control and quality of life. *Journal of Psychosomatic Research*, 55, 543–546.
- Schimmack, U., Oishi, S., Diener, E. (2005). Individualism: A valid and important dimension of cultural differences between nations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9, 17-31.
- Schimmack, U. (2003). Affect measurement in experience sampling research. *Journal of Happiness Studies*, 4, 79–106.
- Schmuck, P. Sheldon, K. M. (2001). *Life Goals and Well-Being: Towards a Positive Psychology of Human Striving*. Kirkland, WA: Hogrefe Huber.
- Schwartz, S. H. (2004). Mapping and interpreting cultural differences around the world. In H.Vinken, J. Soeters, P. Ester (Eds.), *Comparing cultures: Dimensions of culture in a comparative perspective* (pp. 43-73). Leiden, NL: Brill.
- Schwartz, S. (1992). Universals in the structure and content of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M.P. Zanna (ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*. Orlando, FL: Academic, 1-65.
- Schwartz, S. (1994). Beyond individualism/collectivism: New cultural dimensions of values. In U. Kim, H.C. Triandis, C. Kagitcibasi, S.C. Choi, G. Yoon (eds.), *Individualism and collectivism : Theory, method and applications*. Thousand Oaks, CA: Sage, 85-119.
- Schwartz, S. (1994a). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? In *Journal of Social Issues*, 50, 19-45.
- Schwartz, S. (1994b). Beyond individualism/collectivism: New cultural dimensions of values. In U. Kim, H.C. Triandis, C. Kagitcibasi, S.C. Choi, G. Yoon (eds.), *Individualism and collectivism : Theory, method and applications*. Thousand Oaks, CA: Sage, 85-119.
- Schwartz, S. (1999). A theory of cultural values and some implications for work. *Applied Psychology: An International Review*, 48 (1), 23-47.
- Schwartz, S. H. (1992). The universal content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1–65). New York: Academic.
- Schwartz, S. H. (1994). Beyond individualism-collectivism: New cultural dimensions of values. In U. Kim, H. C. Triandis, Ç. Kagıctıçbasi, S. C. Choi G. Yoon (Eds.), *Individualism and collectivism: Theory, method, and applications*. (pp. 85-119). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Schwartz, S. H., Sagiv, L. (1995). Identifying culture-specifics in the content and structure of values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26, 92–116.
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., Harris, M., Owens, V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 519-542.
- Schwartz, S., Bardi, A. (2001). Value hierarchies across cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, vol. 32(3).
- Schwartz, S., Bardi, A., Bianchi, A. (2000). Value adaptation to the imposition and collapse of Communist regimes in East-Central Europe. In Renshon, Dukitt (eds.). *Political Psychology*. New York: Macmillan.
- Schwartz, S., Rubbel, T. (2005). Sex differences in value priorities: cross-cultural and multimethod studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 1010-1028.
- Schwartz, S.H. (2006) *Value orientations: Measurement, antecedents and consequences across nations*, London: Harper.
- Sedikides, C., Gaertner, L. Toguchi, Y. (2003). Pancultural self-enhancement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96, 112-131.

- Segall, H. M., Dasen, P., Berry, J. W., Poortinga, Y. H. (1999). *Human behavior in global perspective. An introduction in Cross-Cultural Psychology*. Boston: AllynBacon.
- Sheldon, K. M. (1995). Creativity and self-determination in personality. *Creativity Research Journal*, 8, 61-72.
- Sheldon, K. M., Schachtman, T. R. (2007). Obligations, Internalization, and Excuse Making: Integrating the Triangle Model and Self-Determination Theory. *Journal of Personality*, 75(2), 359-382.
- Sheldon, K. M., Ryan, R. M., Reis, H. (1996). What makes for a good day? Competence and autonomy in the day and in the person. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1270-1279.
- Sheweder, R. A. , Sullivan, M. A. (1990). The semiotic subject of cultural psychology. In L. A. Pervin (ed.). *Handbook of personality theory and research*. New-York: Guilford, 399-416.
- Shimmack, U., Oishi, S., Furr, R. M. Funder, D. C. (2004). Personality and life satisfaction: A facet-level analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 1062–1075.
- Shoda, Y., Mischel, W. (1996). Towards a unified, intra-individual dynamic conception of personality. *Journal of Research in Personality*, 30, 414–428.
- Sidanius, J. (1993). The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective. In W. McGuire, S. Iyengar (Eds.), *Current approaches to political psychology* (pp. 183–219). Durham, NC: Duke University Press.
- Simmel, G. (1950). The metropolis and mental life (H. H. Gerth C. Wright Mills, Trans.). In K. H. Wolff (Ed.), *The sociology of Georg Simmel* (pp. 409-424). New York: Free Press. (Original work published 1903), 43-73.
- Singelis, T. M. (1994). The measurement of independent and interdependent self-construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 580-591.
- Singelis, T. M. (2004) Ethical and regional differences of social axioms, California State University, Chico.
- Singelis, T. M., Hubbard, C., Her, P. An, S. (2002). Convergent validation of the Social Axioms Survey. *Personality and Individual Differences*, 34, 269–282.
- Singelis, T. M., Triandis, H. C., Bhawuk, D., Gelfand, M. J. (1995). Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A theoretical and measurement refinement. *Cross-Cultural Research: The Journal of Comparative Social Science*, 29, 240-275.
- Singelis, T.M., Bond, M.H., Sharkey, W.F., Lai, C.S.Y. (1999). Unpackaging culture's influence on self-esteem and embarrassability: The role of self-construals. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30, 315-341.
- Sinha, D., Tripathi, R.C. (1994). Individualism in a collective culture: A case of coexistence of opposites. In U. Kim, H.C. Triandis, C. Kagitcibasi, S. Choi, , G. Yoon (Eds.), *Individualism and collectivism: Theory, method and applications*. Thousand Oaks: Sage. 122-136.
- Skodol, A. E. (1998). Personality and coping as stress-attenuating or –amplifying factors. In: B. P. Dohrenwend, ed. *Adversity, Stress, and Psychopathology*, pp. 377–389. New York: Oxford University Press.
- Smedema, S., Catalano, D., Ebener, D. J. (2010). The Relationship of Coping, Self-Worth, and Subjective Well-Being: A Structural Equation Model. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 53(3), 131-142.
- Smith, P. B. (2004). Acquiescent response bias as an aspect of cultural communication style. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, 50-61.
- Smith, P. B., Bond, M. B. (1998). *Social psychology across cultures* (2nd ed.). London: Prentice Hall.
- Smith, P. B., Bond, M. H. (2003). Honoring culture when doing social psychology cross-culturally. In M. A. Hogg, J. Cooper (Eds.), *Sage handbook of social psychology* (pp. 43–61). London: Sage.
- Smith, P. B., Bond, M. H. Kagitcibasi, Ç. (2006). *Understanding social psychology across cultures: Living and working in a changing world*. London: Sage.
- Smith, P. B., Bond, M. H. (1993). *Social psychology across cultures*, Boston: Allyn&Bacon. 1st ed.
- Smith, P. B., Dugan, S., Trompenaars, F. (1996). National culture and the employers values in organization. A dimensional analysis on 43 countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 27, 231-264.
- Smith, P. B., Peterson, M. F., Ahmad, A., Akande, D., Andersen, J., Ayestaran, S., Kruzela, P. (2005). Demographic Effects on the Use of Vertical Sources of Guidance by Managers in Widely Differing Cultural Contexts. *International Journal of Cross Cultural Management*, 5(1), 5-26.
- Smith, S., Dugan, S., F. Trompenaars (1996). National culture and the values of organizational employees. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 27, 231-265.

- Smith, T. W., Pope, M. K., Sanders, J. D., Allred, K. D., O’Keeffe, J. L. (1988). Cynical hostility at home and work: Psychosocial vulnerability across domains. *Journal of Research in Personality*, 22, 525–548.
- Snyder, C. R., Lopez, S. J. (2002). *Handbook of Positive Psychology*. London: Oxford University Press.
- Snyder, C. R., McCullough, M. E. (2000). A positive psychology field of dreams: ‘If you build it, they will come.’ *Journal of Social and Clinical Psychology*, 19, 151–160.
- Snyder, M. (1979). Self-monitoring processes. *Advanced Experiment in Social Psychology*, 12, 85–128.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Lens, W., Luyckx, K., Beyers, W., Goossens, L., Ryan, R. (2007). Conceptualizing parental autonomy support: Adolescent perceptions of promoting independence versus promoting volitional functioning. *Developmental Psychology*, 43, 633–646
- Šolcová, I., Štetovská, I. (2002). Factor structure of general beliefs: Results of the international research and the Czech study. *Ceskoslovenská Psychologie*, 46, 481–489.
- Sommer, G. (1990). Social support as a tool to promote mental health. *Community Mental Health in New Zealand*, 5, 41–48.
- Sosik, J., Jung, D. (2002). Work-group characteristics and performance in collectivistic and individualistic cultures. *The Journal of Social Psychology*, 142(1), 5–23.
- Spector, P. E. (1982). Behavior in organizations as a function of employee’s locus of control. *Psychological Bulletin*, 91, 482–497.
- Spector, P. E. and 23 co-authors (2001a). Do national levels of individualism and internal locus of control related to well-being: an ecological level international study. *Journal of Organizational Behavior*, 22, 815–832.
- Spector, P. E. and 23 co-authors (2001b). An international study of the psychometric properties of the Hofstede values survey module 1994: a comparative of individual and country-province level results. *Applied Psychology*, 50, 269–282.
- Speller, G., Lyons, E., Twigger-Ross, C. (2002). A community in transition: The relationship between spatial change and identity processes. *Social Psychological Review*, 4, 39–58.
- Sue, S. (1983). Ethnic minority issues in psychology: A reexamination. *American Psychologist*, 38, 583–592.
- Suh, E. M. (2000). Self, the hyphen between culture and subjective well-being. In: E. Diener E. M. Suh, eds. *Culture and Subjective Well-Being*, pp. 63–86. Cambridge, MA: MIT Press.
- Swann, W. B., Jr., Pelham, B. W., Krull, D. S. (1989). Agreeable fancy or disagreeable truth? How people reconcile their self-enhancement and self-verification needs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 782–791.
- Swann, W.B., Jr. Bosson, J. (2008). Identity negotiation: A Theory of Self and Social Interaction. In O. John, R. Robins, L. Pervin (Eds.) *Handbook of Personality Psychology: Theory and Research*. New York: Guilford.
- Tafarodi, R. W., Lo, C., Yamaguchi, S., Lee, W. W. S., Katsura, H. (2004). The inner self in three countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, 97–117.
- Taras, V., Steel, P., Kirkman, B. L. (2010). Examining the Impact of Culture's Consequences: A Three-Decade, Multilevel, Meta-Analytic Review of Hofstede's Cultural Value Dimensions. *Journal of Applied Psychology*, 95(3), 405–439.
- Thompson, S., Manderson, L., Woelz-Stirling, N., Cahill, A. Kelaher, M. (2002). The social and cultural context of the mental health of Filipinas in Queensland. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 36, 681–687.
- Turner, M., Spence, D., Lowenthal, M. (1974). Value confluence and behavioral conflict in intergenerational relations. *Journal of Marriage and Family*, 36, 308–319.
- Trafimow, D., Triandis, H. C., Goto, S. G. (1991). Some tests of the distinction between the private self and the collective self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 649–655.
- Triandis, H. C., Suh, E. M. (2002). Cultural influences on personality. In: S. T. Fiske, D. L. Schacter C. Zahn-Waxler, eds. *Annual Review of Psychology*, Vol. 53, pp. 133–160. Palo Alto, CA: Annual Reviews.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism and Collectivism*. Boulder, CO: Westview Press.

- Triandis, H. C., Bontempo, R., Villareal, M., Asai, M., Lucca (1988). Individualism and collectivism: cross-cultural perspectives on self-in-group relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 323-338.
- Triandis, H. C., McCusker, C., Hui, H. (1990). Multimethod probes of individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (5), 1006-1020.
- Triandis, H. C., Suh, E. M. (2002). Cultural influences on personality. *Annual Review of Psychology*, 53, 133-160.
- Twenge, J. M., Liqing, Z., Catanese, K. R., Dolan-Pascoe, B., Lyche, L. F., Baumeister, R. F. (2007). Replenishing connectedness: Reminders of social activity reduce aggression after social exclusion. *British Journal of Social Psychology*, 46(1), 205-224.
- Vallerand, R. J. (1997). Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 29, pp. 271 - 360). San Diego, CA: Academic Press.
- Vallerand, R. J., Reid, G. (1984). On the causal effects of perceived competence on intrinsic motivation: A test of cognitive evaluation theory. *Journal of Sport Psychology*, 6, 94-102.
- Verschuur, M. J., Maric, M., Spinhoven, P. (2010). Differences in changes in health-related anxiety between Western and non-Western participants in a trauma-focused study. *Journal of Traumatic Stress*, 23(2), 300-303.
- Wardle, J., Steptoe, A., Gulis, G., et al. (2004). Depression, perceived control, and life satisfaction in University students from Central-Eastern and Western Europe. *International Journal of Behavioral Medicine*, 11, 27-36.
- Wasti, S. A. (2003). Organizational commitment, turnover intentions and the influence of cultural values. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 76, 303-321.
- Wennekers, S., Thurik, R., Stel, A., Noorderhaven, N. (2007). Uncertainty avoidance and the rate of business ownership across 21 OECD countries, 1976-2004. *Journal of Evolutionary Economics*, 17(2), 133-160.
- Werner, O. Campbell, D. T. (1973). Translating, working through interpreters, and the problem of decentering. In R. Naroll R. Cohen (Eds.), *A handbook of method in cultural anthropology* (pp.398-420). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66, 297-333.
- White, R. W. (1963). *Ego and reality in psychoanalytic theory*. New York: International Universities Press.
- Williams, G. C., Deci, E. L. (1996). Internalization of biopsychosocial values by medical students: A test of self-determination theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 767-779.
- Williams, G. C., Freedman, Z.R., Deci, E. L. (1998). Supporting autonomy to motivate glucose control in patients with diabetes. *Diabetes Care*, 21, 1644-1651.
- Williams, R. (1961). *The long revolution*. London: Chatto and Windus.
- Yamamura, J., Satoh, M., Stedham, Y. (2003). Changing dimensions of national culture in Japan. *Economic Research Center Discussion Paper*, June.
- Zhang, J. Bond, M. H. (1998). Personality and filial piety among college students in two Chinese societies: The added value of indigenous constructs. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29, 402-417.
- Zhou, F., Leung, K., Bond, M. (2009). Social axioms and achievement across cultures: The influence of reward for application and fate control. *Learning Individual Differences*, 19(3), 366-371.
- Zuckerman, M., Porac, J., Lathin, D., Smith, R., Deci, E. L. (1978). On the importance of self-determination for intrinsically motivated behaviour. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4, 443-446.
- Zwaal, C., Prkachin, K. M., Husted, J., Stones, M. (2003). Components of Hostility and Verbal Communication of Emotion. *Psychology Health*, 18(2), 261-273.